КУРУПТУРСУН МАМБЕТОВ

ЕР ТЫНЫСЫ

— В —

КУРУПТУРСУН
МАМБЕТОВ

ЕР ТЫНЫСЫ

МУНИЦИПАЛЬНОЕ КАЗЕННОЕ
УЧРЕЖДЕНИЕ КУЛЬТУРЫ
"НЕФТЕКУМСКАЯ МЕЖПОСЕЛЕНЧЕСКАЯ
ЦЕНТРАЛЬНАЯ РАЙОННАЯ БИБЛИОТЕКА"
НЕФТЕКУМСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО
РАЙОНА СТАВРОПОЛЬСКОГО КРАЯ
ОТДЕЛ ОБСЛУЖИВАНИЯ

— 82740 —

МУНИЦИПАЛЬНОЕ КАЗЕННОЕ
УЧРЕЖДЕНИЕ КУЛЬТУРЫ
"НЕФТЕКУМСКАЯ МЕЖПОСЕЛЕНЧЕСКАЯ
ЦЕНТРАЛЬНАЯ РАЙОННАЯ БИБЛИОТЕКА"
НЕФТЕКУМСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО
РАЙОНА СТАВРОПОЛЬСКОГО КРАЯ

ДАГЕСТАНСКОЕ
КНИЖНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
МАХАЧКАЛА 2012

ББК -84(2-Ног.)-5
УДК 821. 351
М-20

Мамбетов К.
М- 20 Ер тынысы: – Махачкала: ГАУ «Дагестанское книжное издательство», 2012. – 240 с.
Мамбетов К. Дыхание земли: Стихи.

Белгили ногай шаьйири Куруптурсун Мамбетов ногай литературасында кырк йыл узагында куллык этеди. Сол заман ишинде ногай эм орыс тиллеринде болып бес поэтикалык йыйынтыкларын шыгарып уьлгирген. Россия язувшылар Союзынынъ агзазы. «Ер тынысы» деп аталган кезекли ятлавлар йыйынтыгы оьзининъ ана топырагы, аьдемлер ара таза катнаслык, суьйим эм кардаш-дослык, татымлык акында язган ятлавларыннан туьзилген.

Куруптурсун Мамбетов ногай эм орыс тилинде язады. Сосы йыйынтыктагы бир боьлигине орыс тилиндеги ятлавлары да киргенлер. Окувшылар шаьйирдинъ сосы йыйынтыгын ийги йолыгар деп сеним этип каламыз.

ББК -84(2-Ног.)-5
УДК 821. 351

М $\frac{4702490200-46}{\text{М 123 -2012}}$ 71–2012

ISBN 978-5-297-01661-3

© Мамбетов К., 2012
© Дагестанское книжное издательство, 2012

ЙЫР ЭЗДЫМ
ЙЫРЛАМАГА

Йыр яздым йырламага

Ишимнен йылы мага,
Йок себеб йыламага.
Коьнъилим ярык болганга,
Йыр яздым йырламага.

Дос табылды, сылув келди,
Бактым ашылды мага.
Разы болып наьсибиме,
Йыр яздым йырламага.

Сол сезимлер тастай берк ти,
Болмаяк ватылмага.
Сол сезимлер кардай ак ты,
Йыр яздым йырламага.

Алгасайды дос эм сылув
Йырыма косылмага.
Мен оларга багыслап,
Йыр яздым йырламага.

Ишимнен йылы мага,
Йок себеб йыламага.
Коьнъилим ярык болганга,
Йыр яздым йырламага.

Ак сункар

Ак сункар ман сукланаман,
Коьк бойы ман оьрленген.
Сукланув ман куйланаман,
Сийрек оны коьреген.

Ак сункарлар таслаганма
Ногай шоьлдинъ эркинин.
Сагынышлы кайтпаганма
Бир коьрмеге тоьркинин?

Ак сункарлар, тоьбемдеги
Тоьбетейим, боьрким сиз.
Коьргенлерди сукландырган
Коьнъилим сиз, коьрким сиз.

Ах, сункарлар, кетпенъиз сиз
Бизим шоьлден узакка.
Кетсенъиз де, тез келинъиз
Куьтип турган авлакка.

Каршыга-авылыма

Коьнъил неге бузылады,
Юрек неге талшыга.
Алдымызда коьринеди
Ак юртымыз Каршыга.

Ах, Каршыга, Каршыга-юрт,
Бала шагым, яс шагым.
Отын салып, отты ягып,
Казан аскан ошагым!

Ак кумынъ бетти ювгандай,
Буйратлар бавдарынъда,
Дуньяга янъы тувгандай,
Алал ман бавларынъда.

Терин суьртип, терме курып,
Коьшпели авылларда
Яшаганлар, бакты суьрип,
Ногайлар алдыларда.

Коьнъил неге бузылады,
Юрек неге талшыга,
Артымызда, ах, калады
Ак каламыз Каршыга!

Явапка – йырларым

Саламынъды алдым сенинъ буьгуьн мен,
Аьлейкум – деп, юрегиммен шат болып.
Бир соьзинъди айтпай мага коьптен сен
Юре эдинъ, юрегиме ят болып.

Ал эндиги суьйингеннен ер таппай,
Аягымды онда-мында басаман.
Калем колда ак кагытпан йоргалап,
Явап этип йырлар сага язаман.

Аккувым

Аккув коьрдим коьл уьстинде,
Ога шатлы карайман,
Аккув коьрсем, ак коьрсем мен.
Сени дайым ойлайман.

Аккувым-ав, аьруьвим-ав,
Айланшы сен коьлинъди.
Айланган сонъ келип аста
Агартшы коьнъилимди.

Коьп кыйналдым ялгызлыктан
Ойлап сенинъ акынъда.
Етип болмай узаклыктан
Яслыгымнынъ шагында.

Аккувым-ав, сувга карап,
Сукланман сен оьзинъмен.
Ак коьркинъди табарсынъ сен
Суьюв толган коьзимнен.

Тартынмайын терениннен
Ак гуьл оьскен коьл сувдынъ,
Суьюв тартып сувга туьстим
Мен артыннан аккувдынъ.

Суьювимнен эсирдим деп,
Ойланаман айыгып.
Тек парахат – ютылмаспан,
Суьюв болар кайыгым.

Аккувым-ав, аруьвим-ав,
Айланшы сен коьлинъди.
Айланган сонъ аста келип,
Агартшы коьнъилимди.

Карагер

Баганага байлы турган,
Кисинейди карагер.
Туягы ман тез-тез урган
Куйы болды кара ер.

Карагердинъ каны кайнай,
Кырга оны шакырып.
Бир еринде турып болмай,
Кетемен деп кутырып.

Босаттым мен карагерди,
Босагадан атылып.
Бослык суьйген юрегимди
Ат козгады ымтылып.

Ал, карагер, кара энди.
Карагустай оьрейик.
Сол оьруьвде тувган элди
Ярасыклы коьрейик.

* * *

Кайгы бийлеп коькиректи, янаман,
Ойларымды дерт бийлеген шакларда,
Мен уьйимнен алгасамай шыгаман,
Эм коьп заман олтыраман адырда.

Эркин яткан шоьллигиме карайман,
Тал теректинъ сыбырдавын эситип.
Ярыкланган ойларым ман йырлайман,
Сол терекке тавысым ман келисип.

Бу вакытта табиат пан косылып,
Эситемен онынъ аста айтувын.
Ер уьстинде озган неше оьмирдинъ
Мен сеземен каранъада кайтувын.

* * *

Анъламайман, неге тарык
Болган экен тувмага,
Яман юрек, кебин ярып,
Сый алмаса дуньяга?

* * *

Яслык шакта ойнай эдим шашыратып
Кара ерге шешекейдинъ коьплерин.
Неге соьйтип эткемен деп ойлайтаган,
Яшавымда келип калды куьнлерим.

Ойнадынъ сен…

Сага меним оттай янган юрегим
Саклай эди шыктай таза суьювди.
Тек артынънан байлангай юруьвим
Ойларынъа кемшиликтей коьринди.

Енъил ой ман анъламадынъ теренин,
Ярамды сен коьп шукыдынъ, коймадынъ.
Колынъдагы ойыншыктай, наьсиппен
Ойнадынъ сен, ойнадынъ…

Каспий ягада

Каспий-тенъиз ягасында турыман,
Ойларым ман кезип кетип узакка.
Толкын – тавыс тас ягага урувман
Ушып келип сыбырдайды кулакка.

Каравым ша тенъиз бой ман кезеди,
Кемелерди мен коьремен эректе.
Не зат яным авыр ой ман сезеди,
Неге кайгы тастай ятыр юректе?

Яде болса эске алдым кеткенди,
Уьйкен суьюв куьнлеримнинъ сырасын,
Йок,йок, эсим, ол ша яныап биткенди,
Ашпа кайта юрегимнинъ ярасын.

Мен онсыз да солдай юка аьдеммен,
Эм юрегим аппа-ашык тургандай.
Баьр затты да айлак ювык алады,
Тап оьзине келип тувра ургандай.

Сувык ел мен сув аькеле тенъизден,
Коьтериле ярга шапшып толкынлар.
Ябтым кысып мен тонымды – тек сизден
Ябылмага йок кийимим, кайгылар.

1971–72 й.й.
Махач каласы

Келе болар эсине

Байрам куьнде эркинликке суьйинип,
Шав-шувласып ойнайдылар балалар.
Эм оларды, терек туьпке йыйылып,
Куьлемсиреп коьзлейдилер аналар.

Сол арада ярык болып коьнъили
Бийик бойлы шолак агай карайды.
Кенъ тоьсинде ордени эм медали
Юрген сайын йигитликти шынълайды.

Дав йылларда канын тоьккен бу ерде,
Ол белгили аьр бирине ногайдынъ.
Кайгылыктынъ куьлеткиси бир бирде
Тап булыттай ябар юзин агайдынъ.

Эш те шатлы эм кайгылы вакытта
Тынълап турса балардынъ сесине,
Янын берген досы авыр согыста
Келе болар сол агайдынъ эсине.

-82440-

МУНИЦИПАЛЬНОЕ КАЗЕННОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ КУЛЬТУРЫ «НЕФТЕКУМСКАЯ МЕЖПОСЕЛЕНЧЕСКАЯ ЦЕНТРАЛЬНАЯ РАЙОННАЯ БИБЛИОТЕКА» НЕФТЕКУМСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА СТАВРОПОЛЬСКОГО КРАЯ ОТДЕЛ ОБСЛУЖИВАНИЯ

Эгиз тувган аданас

Конак болып келип кетти
Каракалпак кардашым,
Аданасым, ювыгым
Каракалпак, карабоьрк.

Йолыккканда олар мынан,
Айтты бир яс:карашы,
Бизикиндей бар экен
Бу халкта да тил эм коьрк.

Куьлемсиреп сол соьзлерге
Ювык келди бир агай.
Эм сол карттынъ авызыннан
Мындай билим алды яс:

Анъланъыз, сиз, амалларым,
Каракалпак эм ногай
Бир атаман анадан
Эгиз тувган аданас.

Юрегим

Яс юрегим яманлыкты
Коьтермеген, дувлаган,
Сондай болып яс юрегим
Калармекен аьр заман.
Калармекен яс юрегим
Ялганлыкка яв болып,
Намартлыктынь сокпагында
Калармекен тас болып?

Яде болса, яс юрегим,
Таярмекен йолыннан
Осалланган алатларын
Коярмекен колыннан?
Эм эректе яс юрегим
Турармекен тыгылып.
Яшав елден, яс теректей,
Калармекен йыгылып?

Эгер суьйтип болаякты
Юрек менде сакласа,
Урмасын ол, токтасын да
Тамырыннан бувылсын.
Колдан туьскен шынъ аяктай
(Тоьменликке ол болса).
Йыйналмаган кесеклерге,
Аямайман, бузылсын.

* * *

Саарлы болып калдым мен
Сага йолыкканнан сонъ,
Терен ойга коьмилген
Тегенек агашлыктай.
Коьрмеймен йолыгатаган
Яшавдынъ бир туьслигин,
Дуныя мага яйылган
Оьрнекли тастарлыктай.

* * *

Эркеленип ел эседи шоьллигимде.
Ел эседи, ер уьстине ябысып.
Бир янтайган, бир туьзелген боьригоьздинъ
Эситиле занъырайган тавысы.

Сен кеттинъ…

Сен кеттинъ. Яхшы йол деп
Артынънан калдым карап.
Ят орамда ялгыз турдым
Япырактай калтырап.

Сувык тувыл каркырама,
Колым, бетим тонъмайды.
Сувык меним яныма –
Яшавым бир онъмайды.

Сен де мендей бир таьленсиз,
Ялгыз шешек элинъде.
Тонъмайсынъма ялгызлыктан
Кор яшавдынъ елинде?

Йырласа да, йыласа да
Коьплер яшай тенъи мен.
Сени суьйдим – тек насипли
Боларманма сени мен?

1988 й.

* * *

Алгасайсынъ йолыкпайын кайтпага,
Мен де сага каламанды тоймайын.
Ийнилерим бутаклардай салпырап,
Наьсипсиз деп ойланаман мунъайып.

Ах, боларма яшавымда куьезлик,
Табарманма дуньяда мен туьзлик?

1988 й.

Авылымда

Авылыма кайтып келдим окувдан,
Тыншаяман, куьнлер кете кайгысыз.
Тек кеш туьссе яс юрегим кыйналып,
Коьз алдыма сен келесинъ, сылув кыз.

Коьктинъ терен яйылаган кенъ юзи
Юлдызларман толып аьли яркырай.
Авыл шетте таза кызлар тавысы
Тынык ярып суьв йыр ман занъырай.

Суье эдим мен бир заман сол йырга
Телезиген юрегиммен шаппага.
Коьп кызлардынъ арасыннан излеп сонъ
Кара коьзли суьйгенимдм таппага.

Тек эндиги сен йок мында, кеткесинъ,
Ялгыз меним сокпагым да яшавда.
Эм йыр энди баска бир кыз йырлайды,
Баска йигит шаба ога аксамда.

1971 й.

* * *

Яздынъ йылы кешесинде
Ашык шоьлге биз шыктык.
Бир биревге заьр болып,
Йолыкпага асыктык.

Кол ысласып эм давасыз
Кетемиз биз, кетемиз.
Бу вакытта ой навасыз,
Ойга кувып етемиз.

Койнымда сени ыслайман,
Ыслайман, аявлайман.
Коьзди явып тынълайман –
Шат па юрек. Йылайма.

Кардашлык

Кушак яйып, яйнап шыгар
Ногай, коьрсе кардашын.
Куьезленип, бирше ашар
Калакайын, колашын.

Кардаш десе, тап эсиктей,
Кайсы юрек ашылмас.
Кайгыланган кайсы беттинъ
Булытлары шашылмас.

Кардашлык – ол карындаслык,
Аданаслык, ювыклык.
Ол бар ерде – йок ашувлык.
Тонъыстпаяк сувыклык.

Кардашлык пан тек байлансын
Инсанлардынъ арасы.
Ердинъ юзин ол орасын.
Болсын сезим басы.

* * *

Юрегимди кысып алып, ясырып,
Мен юремен оьктем тутып бойымды.
Бармакларды босатсам ок – кышкырык
Сени айтып, билдиреди ойымды.

Кыймасынънынъ тойына сен келгенсинъ.
Коьз алдымнан онда-мунда кетесинъ.
Тез-тез басып аягынъды, аьруьвим,
Ерди тувыл, юрек таптап оьтесинъ.

* * *

Мен куьнали тувыл эдим,
Анълашы, тувыл эдим.
Сен оьзинъ тажал болып
Суьйгеним, буьгилмединъ.

Яс янымды яралады
Каравынънынъ шоькири.
Сен кеткенде – араларда
Йылай эдим оькирип.

* * *

Ярасык сен,
Ясалгандай касларынъ,
Кара коьзлер
Усайдылар коьмирге.

Бир коьрьргенлер
Нур сыйпаган юзинъди
Боладылар
Кулынъ сенинъ оьмирге.

Мен каьрип те
Бир кудайга аманат,
Бисмилла деп,
Сеннен эрек таяман.

Тек не пайда –
Яным сага ымтылып,
Ян ярыста
Карувымды йояман.

* * *

Адасканда аьйип йок деп,
Кайтып уьйин тапканга,
Тынълап турман, куьналимен,
Макул болып айтканга.

Сенуьвим бар таркатпага
Арамызды туьйинин.
Тек етерме куват мага
Кайтармага суьювин?

* * *

Ялгызлыктынъ куьнлери мен
Арамызды ким туьзди?
Экевмизди урсыстырып,
Каьрип этти ким бизди?

* * *

Кайгылы вактыларда,
Каранъа заманларда,
Карамага суьймегенде
Бир затка эм биревге,

Тек бир сага, комызым.
Шешемен сырларымды,
Янымды салып аста
Сатылмайган перденъе.

Анъларымда – яс яным,
Анъланмаган биревмен,
Анъланмаган, айтылмаган,
Ашылмаган сандыктай,

* * *

Йымсак яным яраланды
Яшавдынъ шоькирине,
Туншыгаман авасыз,
Сувдан шыккан балыктай.

* * *

Танъ атканда куьн озсын ден,
Кеш келгенинъ куьтсмен,
Кеш келгенде, туншыккандай,
Танъ атканын суьемен.

Соьйтип заман кувалайман.
Куьнлерди алгасатып,
Таьлейсиз мен, йылайман,
Юрегимди босатып.

1976–1977 йй.

* * *

Дуныяда баьриннен де
Баа эдинъ сен мага,
Завыкланып, суьювиме
Болмай эдим канмага.

Тек бек суьйген бек кыйнала
Оьзинънинъ суьювиннен,
Эгер онынъ ашыгы
Болалмаса янмага.

* * *

Кара сенинъ коьзлеринъе
Карап толмай юрегим,
Кара сенинъ коьзлеринънинъ
Коьлдей бар ды теренъи,

Сол коьлдинъ ягалары ман
Ялгыз кезип юруьвим
Йолыгыска бир ийги куьн
Аькелер мекен сени.

* * *

Досларымды сагынаман йолыкпага,
Досларымды, мени кепте ойлайган,
Яшавдынъ да, суьювдинъ де акында –
Куьлки минен маскарага тоймайган.

* * *

Бурнынъды коькке коьтерип юргенде,
Ушаяктай болып оьрге,
Басынъды бузбаска, кара сен бирде
Аягынъды баскан ерге.

* * *

Коьргениме карап калдым мунъайып,
Юрегимди аврув тилди бышаклап.
Бир той уьйде олтыр эди шалкайып
Досым меним, душпанымды кушаклап.

Ойлар

Бу куьнлерде шаркым савды,
Тек кыйнайды ой яман:
Яшаганлы аьр йыл сайын
Дос мен неге йояман?

Куваманма мен оларды
Кылыгым ман, соьзим мен?
Олар сондай намартларма.
Яде осал оьзимме?

Соны ойлап, ызаланып,
Табалмайман мен явап.
Бир досыма. Бир оьзиме
Яшайманды мен карап.

* * *

Йылы кол ман
Шашып енъил таралтып,
Бала басын
Сыйпаганын суьеди.
Бала кимик
Колларынъды яратып,
Сыйпавынъды
Яным яхшы коьреди.

Тек аянъды.
Аяганлай, акырын
Нетпеге ди
Сыпатыма тийдирдинъ?
Ян йылувман
Тартып мени, шакырып
Суьймейтаган суьов
Неге тувдырдынъ?

* * *

Ойлар, ойлар, бийлегейсиз
Буйра меним басымды.
Термендеги бийдайдыша
Сиз навамды ватасыз.

Кувсам сизди, басты силкип,
Тап кувганша шыбынды,
Оьршиккендей, сиз коьп болып,
Тагы мага кайтасыз.

Авыр юктей боладылар,
Сондай ойлар елкенъде,
Юк не заттыр, ерге салып
Ял аласынъ югинънен.

Тек ойларды туьсирмессинъ,
Тасламассынъ безгенде,
Олар таймас, ер тапканлар
Ян еринънинъ туьбиннен.

Байрам ман кутлайык

Янъы йылым – босагада,
Янъы наьсип аькелип,
Янъыртады ак кары ман
Шет-кырыйсыз дуныяды.

Бу байрамды бек куьтеди
Юрегимде телезип,
Янъы йылда янъы ойлар
Коьнъилимде тувдырды.

Янъы йылым – босагада.
Янъы наьсип аькелип,
Янъыртады янъы тувган
Сезимлерди, ойларды.

Бу байрам ман биз кутлайык
Яхшы айтып, суьйинтип,
Туьйдей болып кенъ шоьлликте
Шашылыскан ногайды.

Бизде байрам

Досым меним, тоьк, куй шагыр,
Бос болмасын бал аяк.
Йолдасларды йырман шакыр,
Бизде байрам болаяк.

Комыз тартып йыбанайык,
Шыксын кувнак куьйлери.
Бирге тез-тез йыйылайык,
Ярык яслык куьнлери.

Йырлайык, аяк алып,
Кара коьз кызлар уьшин.
Сол коьзлерде, наьсип тавып,
Дайымга калар уьшин.

1973й.

Сенип яшайман

Юрегимде парахатлык конмайды,
Ушып кетип баскалардынъ уьйине.
Сонынъ уьшин яшав менде онъмайды,
Сонынъ уьшин кайгы тура куьйимде.

Яслыгымда йолыгыстым оны ман,
Енъил ойман яшавымды байладым.
Тек коьргенде намартлыгын, яманын,
Басты ыслап, не эттим деп ойладым.

Ойладым бек, авыр этип яныма,
Куьнлериме сувык карды боратып.
Тек яшайман сенуьв алып каныма,
Каравымды келееке каратып.

1980й.

Тайдыраман язувды

Яр басыннан карап узак эркинликке,
Сонъ энъилге топтай туьсип дыгырып.
Тереклерге сен атынъды эстеликке
Язып юрдим, язлык шоьлде кыдырып.

Тагы келдим, оьтип неше язлыкларды,
Атынъ сенин шакырады теректен.
Ят сен мага – тайдыраман язылганды,
Ама кайтып тайдырайым юректен?

Неге?

Неге яздынъ келип турган шагында
Ямышыдай булыт коькти каплайды?
Тереклердинъ ак туьтини шыкканда,
Шешеклерин сувык ямгыр шыклайды?

Неге тенъиз, толкынларын кувалап,
Тынык таппай, ярды урып ойнайды?
Неге бир кыз коьзяслары тымалап,
Тенъиз бойда оьксип-оьксип йылайды?

* * *

Алмалардынъ авырыннан тоьменде
Терек туры, ерге дейим ийилип.
Мен де сога усаганман бу куьнде,
Ойларымнынъ зил югиннен буьгилип.

Бавшы келер, тирек салып коьтерер
Ерге яткан, майысаган теректи.
Тек билмеймен, мага коьмек ким этер,
Ким енъилтер кыйналаган юректи?

* * *

Янъылыс – кутылмайганы
Яшавымда коьп меним.
Болса да, мутылмайганы –
Сени терен суьйгеним.

* * *

Йойдым сени, оьмирликке йойдым деп,
Бирде тынмай, кыйнай мени намысым.
Уйкласам да, уянсам да – шалына
Кулагыма йылы сенинъ тавысынъ.

* * *

Кылыгым бар бек яман
Бузылмага етемен:
Коьрсем сени – сакавман,
Булыт болып кетемен.

* * *

Карап турыман кенъ йолга,
Босагамнан кенъ кеткен,
Коьнъилиме кайгы толган –
Бу йол сени аькеткен.

* * *

Кайгылы вактыларда,
Каранъа заманларда,
Карамага безгенде
Бир затка я биревге,
Тек бир сага, комызым,
Шешемен сырларымды,
Янымды аманатлап
Алдатпайган пердеге.

* * *

Куьнали тувылман бир де,
Бир де тувыл куьнали.
Болса да кайгылы болып
Яшайман аьр куьн аьли.

Каршыга-авылыма

Керван кайта, карамайды
Югиннинъ авырына.
Картта, яс та алгасайды
Каршыга авылына.

Атасы – баласына деп,
Атайы – увылына,
Аьсирет болып кайтады
Каршыга авылына.

Ах, Каршыга – авылымыз,
Карлыгаш уясындай,
Таьтли меним яныма сен,
Дастарханда асымдай.

Кумлардынъ бавдарында сен,
Бавдай болган авылым.
Бу куьнлерде болдынъ мага
Ава ойым, аврувым.

Тавдан туьскен аш боьрилер
Тонайды асымызды.
Коьтермеге коймайдылар
Оьр суьйген басымызды.

* * *

Шыйратылып, шыйратылып
Кар туьседи, туьседи.
Туьскен сайын сарсав кимик
Тоьгеректи тоьсейди.

Сондай сарсав алдыгындай
Базарда табылмайды.
Ол тек кыстынъ сандыгында,
Баскалай сатылмайды.

Тек турмайды узак заман
Ап-пак болып сол сарсав.
Туьрлендире туьсин онынъ
Аьрекетлев, алгасав.

Онда-мында ымтылаган
Инсанлардынъ юруьви.
Олардынъ аяк астында
Сол аклыктынъ турувы.

Шыйратылып, шыйратылып
Кар туьседи, туьседи.
Коьтерилген куьртиклердей
Коьнъиллер де оьседи.

Етеген

Бу куьнлерде кайда юрсинъ, билмеймен,
Не этесинъ, ким мен оза куьнлеринъ.
Сенсиз бирде завыкланып куьлмеймен,
Йырларымнынъ бек кайгылы куьйлери.

Дуныяда туьрленисти коьрмеймен,
Яшав мага бир ерине токтаскан.
Туьслеримде сени алмага сермеймен,
Уянганда – сокпагымды от баскан.

Шашларынъды сагынаман коьрмеге,
Оьрувлерин, ерге дейим етеген.
Сен оларды такатканда, эсинъдеме,
Яна эди эркин коькте Етеген.

Досыма санамайман

Санамайман, сайымайман
Кимди болса досыма.
Доска сайып сый болганма
Куьюв алув басыма.

Дос болама хаьтерсизден,
Капымды бир ашпаган.
Танъ шагыман кырга шыгып,
Бирге бийдай шашпаган.

Дос болама кыяметтен,
Намыс, уят билмеген.
Салам берип, хаьтер этип,
Мекениме кирмеген.

Ай, ювыклар, алданманъыз
Яманлардынъ тилине.
Колынъызды тыкпанъыз сиз
Йыланлардынъ инине.

Санаманъыз намартларды
Аявлы ининъизге.
Агавым деп кактырманъыз
Оларды ийнинъизге.

* * *

Дослар келсин бизим уьйге,
Дослар келсин суьйинип.
Душпан келсе, басын бузсын
Босагага суьринип.

* * *

Конак уьйге кирмесе
Эсигин эркин ашып,
Сол уьйден наьсип кетер,
Берекет кетер кашып.

* * *

Дуныя – ялган. Коьплер бизге туьйревде,
Ыгылады уьйди ыслайган тирев де.
Шатлы куьлип, сылувларды оьбейик,
Оьлгеннен сонъ суьймес бизди бирев де.

* * *

Ез юзикти алтын этип болмассынъ,
Юз керенде ыссанъ кийиз уьстине.
Тек нешев бар яшав бойы алданган
Алтын туьсли сары сонынъ туьсине.

* * *

Бу дуньяда ярлы бол сен яде хан.
Каркырада ювырады бирдей кан.
Иырлап, ойнап, татымлыкта яшайык,
Тоьсимизде дувлап яйнай яслык ян.

* * *

Яшавымда йолыгаман явларга,
Яшав сондай, кайгырмайман болганга.
Тек сонъында яллайман бек – оларга
Каты явап кайтаралмай калганга.

* * *

Ялган соьйлеп аьвлендире коьплер бизди,
Биле турып тынълаймыз биз сол соьзди.
Эм ялганнан неше керен йылаймыз,
Тек болса да тынълаймыз биз, тынълаймыз.

Ногай халкым

Ногай халкым саны мынан коьп тувыл,
Кишкей халк деп айтадылар баьри де.
Ногайымнынъ озган куьни коьк тувыл,
Кара эди, юрген йолы тар эди.

Шоьллигим мен, ел коьтерген кавмактай,
Яшав оны онда-мунда таслаган.
Анасыннан айырылган улактай.
Ызалардан халкым аврып баслаган.

Тек ериннен кетпей узак якларга,
Келеекке ярык юз бен караган.
Дав ман келген кара курттай явларга
Алат алып бир тартынмай караган.

Ногай халкты коьплер ювас коьреди,
Бар аьдемлер куьш пен явды енъеген.
Оьтти тувыл, оьтпек созып береди
Ногай аьдем, ийгиликке сенеген.

Наьсип керек ногайга

Татымлык болса элинде,
Яшав болса онъайган.
Сога разы халкым меним,
Коьп керекпе ногайга.

Бебеси болса ойнаган,
Бежени толы бийдайга,
Куьни болса яйнаган,
Не керек-ав ногайга?

Кардашы-тенъи коьп болса,
Досы болса ярайган,
Яшавы болса яз кимик,
Сол керек-ав ногайга.

Конакка ашык, кудага,
Разылык айткан кудайга,
Алал, юмарт халкым меним –
Наьсип керек ногайга!

* * *

Анъ суьемен, йыр суьемен,
Куьйлердинъ толкынларын.
Янымда йыйнап юремен
Ийгилик солкымларын.

* * *

Солкым-салмак йылтырайды
Кара юзим, ак юзим.
Юзимдей таьтли болгайды
Иырым меним эм соьзим.

* * *

Ногайларды коьплер йымсак коьреди,
Бар инсанлар куьш пен явды енъеген.
Оьтти тувыл, оьтпек созып береди
Ногай аьдем, ийгиликке сенеген...

* * *

Каранъада турыман мен аьлиде,
Уьмит йоймай, ярыклыкты саклайман.
Яшавымда ярык от. Тап шоьлдедей.
Янмаспакен, кирпик какпай карайман.

Турналар

Коькшил ава ман тавыслар еткерип.
Турналар кете алдыга, алга.
Канатым болса ша оьрге коьтерип,
Ушар эдим мен, келсе амалга.

Ушар эдим мен де алыс якларга.
Калдырып артта яшадынъ куьзин.
Етер эдим мен де ярык яйларга,
Иритер уьшин юректинъ бузын.

Тек ойым айтады мыратты шертип,
Ушпага сага табылар канат.
Тек аьдем болмайды оьзиннен кетип,
Берсенъ де ога юзлеген канат.

Болмайды инсан эш калдырып Элин,
Болмайды бирде уьзип тамырын.
Элининъ саклайды эсинде елин,
Эм кеткенлердинъ баа камырын.

Коькшил ава ман, тавыслар еткерип,
Турналар кете алдыга, алга.
Кетседе коьнъил оларга ерип,
Юрегим ерде, элинде калган.

Азиз анам, колларынъды оьбемен

Азиз анам, колларынъды оьбемен,
Колларынъды, бесигимде боьлеген.
Сыпатынънынъ аьр сызыгын билемен,
Кайгыланган яде шатлы куьлеген.

Абыт алып, аягымды басканда,
Айттынъ анам: юр, сен балам, йыгылма.
Оьскен сайын аягынъды берк басып,
Яшавынъда кыйынлыктан тыгылма.

Аврыганда сен басымнан таймадынъ,
Кирпик какпай коьп кешелер оьткердинъ
Суьювинъмен, юрегинънинъ оты ман
Сен баланъды аягына коьтердинъ.

Эм бебенъди йигит этип оьстирдинъ,
Яшав бойы дуныяды кеземен.
Тек аьр ерде, аьзиз анам, мен сенинъ
Суьювинъди юрегим мен сеземен.

Узак кетип мен келмесем коьп заман,
Авыр ой ман юрегинъди кыйнама.
Бил, сен, анам, суьювимди, ойымды
Багыслайман аьзиз меним анама.

Кар явады

Кар явады савлай ердинъ юзинде.
Агартады кирпигинъди, касынъды.
Анъламадым – не зат коьрдим коьзинъде
Кардынъ сувын яде ашшы ясынъды.

Билмеймен мен, не ой сени кайгырта.
Айтпайсынъ сен каравынъды ясырып.
Мен сенимен бир суьемен болмага,
Юрегим мен юрегинъди шакырып.

Кар явады куьшли-куьшли токтамай,
Ерге туьсе астакырын айналып.
Мен турыман сени таслап кеталмай,
Юрегим мен юрегинъе байланып.

Ногай шай

Бар инсанлар берекетин
Неше туьрли атайган.
Ишип турган асларына
Калмык шай деп айтаган.

Сондай кепте айтканларга
Каным оттай ойнайды.
Нешевлерден коьп алдыда
Биз ишкемиз ол шайды.

Бизим шай ол, ногайлардынъ,
Хабарымды битемен.
Баска кепте айтканлардынъ
Шайын ишпей кетемен.

Каршыгам меним, авылым меним

Тувган юртым, авылым ав.
Кевхар тастай Каршыгам.
Келдим сенинъ мен алдынъа
Кутылып сенсиз шыдам.

Куьналимен, куьналимен,
Анълап турман куьнаьмди.
Сенсиз йыллар оьткеремен,
Озгараман куьнимди.

Мактамайман мен янынъды.
Мактамайман коьркинъди.
Алдынъда – тыйалман канды –
Турман, шешип боьркимди.

Кишкенекей уям меним,
Кишкей меним бесигим.
Сен болмасанъ, уьйкен элдинъ
Ашпас эдим эсигин.

Шыкпас эдим туьз бойларга,
Еллерге тоьсти ашып.
Болып койма сен оларга
Кеткен ден сеннен кашып.

Кетуьв сеннен –анъламайман
Таюв барма оьзиннен.
Суьювимди ясырмайман –
Ал йырымнан – соьзимнен.

Язлык бавым сен буьрленген.
Кардашларым эм тенъим,
Адыр – орманым туьрленген,
Суьйген Каршыгам меним.

Кирпик какпай карайман

Каранъада
Келеятып уьйиме
Ортасына
Туьсип уьйкен бос йолдынъ,
Шагылысып
Сары саьвле коьзиме,
Коьлик озды
Эм алыста йок болды.

Кара шыт пан
Байлангандай коьзлерим,
Бир зат коьрмей
Катып калдым адалап.
Анълап турдым,
(Кыймылдатпай тизлерим):
Бир шонъкырга
Йыгыларман тымалап. .

Сонъ козгалдым,
Сени тутып ойымда,
Сени минен
Байланыслы мырадым.
Яшавымда,
Бактымнынъ мол йолында
Капилестен
Расып мага карадынъ.

Ярасыгынъ
Шагылысып, яркырап,
Коьз байлайды.
Яслыгымды кайтарды.
Коьзлеринънинъ
Алавы ман ойнаклап,
Сыпатымды
Сыйпап алып, састырды.

Каранъада
Тураман мен аьли де,
Уьмит йоймай.
Ярыклыкты саклайман.
Яшавымда
Ярык от, тап шоьлдедей,
Янмаспекен,
Кирпик какпай карайман.

Тувган тилим акында

Эситкемен биревлердин айтканларын,
Сога коьнъил бузылады туьбиннен.
Тувган тилмен окып, язып болмаймыз,
Бизди бирев уьйретпеген кишкейден.

Уьйретпеген, анълатпаган – соьз болганма,
Сондай соьзлер кайтип айтып болады.
Йырлап, йылап, давыс берип тувганда,
Ким уьйрете, ким анълата балады?

Тувган тилим, ол тынысым тоьсимде,
Куьн ярыгы, ай саьвлеси коьзимде.
Кудай берген, ол куьнимде, туьсимде,
Шат йырымда яде кайгы соьзимде.

Ана юрек

Бала шакта мараз болып кыйналган,
Бебесине яны аврый анадынъ.
Эринлери ишки оттан ярылган,
Кайтип оьлшей авырлыгын ызадынъ?

Аврувлары таядылар шагы ман,
Оьседилер тереклердей бебелер.
Тек олардынъ азаплары кутылмай,
Ана юрек, сени неше тоьбелер.

Ана юрек, сондай сенинъ язувынъ,
Бебенъ сага яшав бойы бала ды.
Яшав йолда онъы яде териси
Оьмиринънинъ балы, увы болады.

Анам бар ды, мен де аьзиз баласы,
Мен де неше суьринемен йолымда.
Оьскен сайын анълагандай боламан:
Ана юрек юритемен колымда.

Сога коьре сакланмага суьемен,
Бегитпесин каравымды туманлык.
Оьмиримде кыянаттан, куьнаден,
Биле турып этпейим деп яманлык.

Меннен авыр кыйналмасын бирев де,
Эм соьзимнен йыламасын аьдемлер.
Солай болса, билемен, агын сувдай
Энъ басында ана яслар тоьгилер.

Соны ойлап, соны алып юременъ.
Ана юрек, сен куьйгенше ызадан,
Этпейим мен бирде яман – этсемше,
Эш таймайым кыйналувдан, яллавдан.

* * *

Адырдагы койшылардынъ
Конак болдым косларында,
Хабарласып, сорпа ишип,
Козы едим досларымда.

Суювинъди багысласанъ сен мага

Булыт коьшип, коьктинъ юзи ашылып,
Куьннинъ коьзи нур тоьгеди дуньяга.
Кайгы ойлар кетедилер шашылып,
Куьлуьвинъди багысласанъ сен мага.

Янъы кепте биз яшавга караймыз,
Суьюв кирген эки юрек арага.
Наьсиплимен, наьсиплимен, сылув кыз,
Каравынъды айландырсанъ сен мага.

Алгасамай домбырамды аламан,
Ногай куьйлер, ярык куьйлер шалмага.
Куваныштан тоъбем коькке етеди,
Йырларынъды багысласанъ сен мага.

Мой шагынънынъ ынжысындай куьнлерди
Алгасайман тезден йыйнап алмага.
Яшав йолынъ басламага аьзирмен,
Суьювинъди багысласанъ сен мага.

Онынъ аты – суьйимлик

Аврувынынъ йигиттинъ
Коьптен яткан тоьсекте,
Табалмаган себебин, ай,
Басыннан я юректен.

Коьтермеге сыркаганды,
Болсын деп сога яхшы,
Саклаган деп коьплерди
Шакырдылар яракшы.

Коьп карады ясты табиб,
Кулак салып соьзине.
Ян аврувын тапты тезден
Яллап янган коьзиннен.

Коьтермеге муны керек
Парахатлык, ийгилик,
Мундай пальле коьргенменди –
Онынъ аты суьйимлик.

Сол сезимнен аврыйды яс,
Сылувына асыгып.
Бальхам болар яс янына,
Шакырсанъыз ашыгын.

Астана-Алма-Ата

К. М.Ахмедсабировка

Бир уядан ушкан куслар,
Коьк аваман йол ала.
Бир Ордадан шыккан дослар
Бир-бирине йол ала.

Астана – Алма-Ата,
Алма-Ата – Астана,
Коьнъилимди йырлата,
Дунья сизден баслана.

Коьк калшаман оьрнекленген
Эркин шоьллик, кенъ тогай.
Казах-кардаш коьп оьрленген,
Сога разы аьр ногай.

Казахларга куьн тувсын,
Ак юректен айтамыз.
Казах далады коьрсек биз,
Орда куьнге кайтамыз.

Коьзлеринъди излеймен

Уьйде ялгыз олтырганда кайгырып,
Кара коьзлер келди эске акырын.
Мекенимди ярык этип, тайдырып
Мунъайлыкты, кырга мени шакырып.

Олар мени ашык шоьлге аькете,
Суюв толган каравыман сендирип.
Дуныяда бар суьйим де, наьсип те,
Осал болма, юрегинъди енъдирип.

Шоьлимдеги кызыл гуьллер шайыттыр,
Сени ойлап келгениме янъыдан.
Гуьллердеги шыктай таза эм тири
Суьюв сага таймай меним янымнан.

Кара сенинъ коьзлеринъди излеймен,
Шашларынъынынъ оьрмелерин сагынып.
Таппаганда, эске алып куьйлеймен,
Дуныяда болганынъа суьйинип.

* * *

Дуныяга сыймагандай,
Ер юзинде адаскандай,
Кардаш-тувган бола турып,
Етим кимик яшайган,

Болып кетти заманларым
Яслыгымнынъ басында.
Бир инсан да таппайган
Мырадымды анълайган.

Сонда билдим ялгызлыктынъ
Яхшылыгын, яманын,
Конак уьйдинъ конаклыктан
Артыклыгын анъладым.

Аьелсиз юрген йигит
Аьр-бир бойдак хатыннынъ
Бир кешелик суьюв йырын
Суьймесем де тынъладым.

Сол шагында яшавымнынъ
Сары куьзин яраттым,
Аяк туьпке астакырын
Туьсетаган япырагын.

Каладынъ орамлары ман
Алгасамай кезуьвди,
Кайтип дунья курайым деп
Ойларыма оралып.

Грозный 1980–82 йй.

Досларды йолыгарман

Алтын туьсли аслык туьзде
Ак самайлы атайымнынъ
Дав акында эситкенде
Ерге туьскен орагы.
Ак шырайлы тетейимнинъ
Бармаклары босаганнан
Йип уьзилип, оралмай
Согылмаган шорабы.

Атайымды аьелиннен
Кавга йолы айырган,
Согыс оны Европадынъ
Ерине де аькеткен.
Берлиннинъ тас орамында
Йигитлерше айланган,
Баьтирлермен йолыктырып,
Кардаш эткен, дос эткен.

Сондай узак ерлерге ше.
Ошагымды калдырып,
Йол алмага йок эди
Коьнъилим эм уьмитим –
Деди атай, уьллесине
Таьмекеди толтырып –
Эгер элди бийлемеген
Болса давдынъ туьтини.

О атайым, сенинъ сабыр
Мырадынъды анълайман.
Мен суьемен карамага
Баска эллер, халкларды.
Сен коьрсеткен
Йол ман шыктым,
Алып янъы йырымды.
Эм савытсыз, ыйнанаман,
Йолыгарман досларды.

* * *

Давда калган йигитлердинъ
Ярык болсын коьр ери.
Яслыгынынъ бир хайырын
Коьрмей кеткен коьплери.

Авлагы ман кезбедилер
Карагерлер каргытып,
Октай болып оьтпедилер,
Суклы коьзлер каратып.

Тойган шакы татпадылар
Коьнъил берген кымызды,
Койнына алып ятпадылар
Ярасык сылув кызды.

Белден келген май пишенди
Болмадылар шалмага,
Бийдай толган беженди
Болмадылар салмага.

Коьп мырадлар толтырмага
Дав коймады оларга.
Дав бермеди. Борыш бизге
Сол ислерге карарга.

Соны эсте мен саклайман
Уйкыда, уявда да.
Толтырмага талаплайман
Ислевде, йырлавда да.

* * *

Коьк коьз кызлар коьп соьйлемей,
Айткан соьзде тузы бар.
Коьзи ярасык болса да,
Каравында бузы бар.

* * *

Бюль-бюль кустай занъырайган тавысынъман,
Сырынъды ашып, йырла, сылув, ногайша.
Кызыл гуьлден юзинъ сенинъ ярасыкты,
Юрегиме келисесинъ тамаша.

Йырларынъды коьзлер явып тынълайман,
Олар меним ойларымды кувнайды.
Тенъиздеги кемедидей, толкынласып,
Йырынъ меним юрегимди шайкайды.

1978 й. Грозный

Ялган дос

Эркек мен деп оькиреди,
Оьктем кагып тоьсине.
Эсиргенде ант соьйлейди,
Темир ягып сесине.

«Ярым» коьрсе – яран сага,
Яшар, шыкпас юртынънан.
Иси битсе, арман бага
Койын, соьйлеп артынънан.

Эркек деген аты бар ды,
Тирек тувыл инсанга.
Сондайлардан арман кал ды,
Ондайларга ынанма.

* * *

Хайям язган ятлавдынъ сыдыраларын
Мен эсиме юрген сайын аламан.
Кыйынлыкта ярык эттим мыратларым,
Олар мага куьш береди аьр заман.

Хайям соьзи коьп оьмирлер яшаган,
Дайым яшар, не зат темир эм эмен.
Кайгы шакта эске оны алаган,
Йырлайман мен, завыкланып куьлемен.

* * *

Яшав мага кыйын сынав аькелди,
Уьй калдыртып, аьелимнен айырып.
Куьнлер мунда алгасамай кетеди,
Бирдей болып, бир-бирине тагылып.

Уянганда коьзимди ашып карайман,
Туьсимдеме, куьнимдеме коьргеним.
Каты орында онда-мында авнайман,
Темирлермен бегитилген эсигим.

Яман ер бу, кайдан келдим мен мунда,
Кайтип тайдым эркин, ярык йолымнан.
Яманлык пан халкым уьшин алдыда
Согыстым мен. Тек нетерсинъ колынъман?

Заяланув коркытпайды янымды,
Халкым уьшин кыйынлыкты мен алдым.
Тек юрегим тенълеримди кешпейди,
Мени таслап ким шекеде шет калды.

* * *

Эбин тапкан эт ашар деп юргенлердинъ
Курсаклары коьринеди беженлердей.
Обырлыгы онъайтпайды да коьрклерин,
Карашынъыз – авыр аяк пишелердей.

* * *

Кеттинъ меннен, суьювимди анъламай,
Коьк коьйлегинъ коьринеди коьзиме.
Оьктем юрек тоьске сыймай – тынъламай
Кетпе деген акылынъын соьзине.

Кеттинъ меннен, коьпирлерди калдырмай,
Суьювинъди душпанлыкка авдарып.
Бизди айырган каты агын курымай,
Эм оьтпеге бийик онынъ бавдары.

* * *

Узак йолды кутарган сонъ,
Ял алмага заьр болып
Тамга тирелген эдим,
Аста тынысты алып.

Тек тамнынъ сув саманы
Коьптен беклигин йойып,
Омырады, бузылды,
Колым тайысып калып.

Сол кербиштей болгансынъ,
Намартлык, яманлыктынъ
Ярылып сувыгыннан.
Тырсылдап аязыннан.

Дослыкты мутып аьли
Йолында сен ятлыктынъ,
Бирше йырлайган йырдынъ
Саскасынъ авазыннан.

* * *

Наьсипсиз халк,
нас халк, пис халк,
Тил бирлиги болмаган.
Бир-бирисин суьймегеннен
Яшавлары онъмаган.

* * *

Коьнъилимди коьтерткен
Бала шактан коьринис,
Балапанынъ корсалайган
Коьрдим мен дувадакты.

Кустай болып бебесине
Янын-канын аямайган.
Бир куьн анам, бисмилля деп,
Мойныма дува такты.

* * *

Туркияда болгым келе, Туркияда,
Истамбулда бир болмага аьсирет.
Коьреекке мырадым йок, эбим де йок,
Мырад кайдан - пакыр оьскен биз аьвлет.

* * *

Боза иштим барган ерде,
Йылытпады янымды.
Сагынып сени коьруьвим де
Йылытпады янымды.

Не болганды, анъламайман,
Мен баягы тувылманма?
Яде сенинъ ярасыгынъ
Янынънан кувылганман?

* * *

Кара коьзлеринъди мен
Суьйдим эсимди йойып,
Кара коьзлеринъди мен
Излеймен эллер кезип.

Тилеймен, меннен узак
Кетпе досынъды койып,
Сенсиз, билемен, мага
Оьлуьв, яшавдан безип.

* * *

А.Я.

Сувык уьйдинъ янмай эди ожагы,
От тутсакта – дымкыл эди тамызык.
Сувык уьйде косылдык биз, аруьвим,
Енъмесин деп юреклерди ялгызлык.

Шелковская 1988 й.

* * *

Юресинъ де ер уьстинде йок заттай,
Оьз-оьзинъе карап тойып болалмай.
Авызынъ-бурнынъ – баьри еринъде боялган.
Аьдем сага карап болмай уялмай.

1972 й.

* * *

Шуькир Кудайга деп айтып,
Йырлар язып тураман.
Йырдан коьнъилим оьсип,
Дуныямды кураман.

* * *

Йылдан йылга
айлак сийрек боламан ды
Тувган юрта,
ата уьйдинъ тоьринде.

Куьна менде,
неше себеб табаман ды,
Дуныя кувып,
канагатсыз юргенде.

* * *

Акылбалык, танъ йигит деп,
Мактайдылар коьплер мени.
Тек акылым бола турып,
Кайтип суьйдим мен сени?

* * *

Кара куьнлер келип туры:
Карамай хаьтерине,
Коьплер ие болып туры
Ногай халктынъ ерине.

* * *

Асыл таслар уьйилуьви,
Ярыклы ды уьйири.
Асыл таска усагансынъ,
Сен солардынъ туьйири.

* * *

Яз кешеде коьктинъ юзи йылтырайды
Юлдызлар ман ерге нурын тоьгеген.
Яз кешеде ай да коькте яркырайды,
Юлдызлар ман завыкланып куьлеген.

* * *

Яшавымда неше куйын бирден келип,
Кыйыны ман куьмисленткен шашымды.
Куйынларды куьлки минен куватаган,
Эске алып, сагынаман шагымды.

* * *

Зорман тартып алсалар да
Боьркимди, боьрегимди,
Курманга сайып, тыярман
Ашувлы юрегимди.

* * *

Оьтпегимнинъ бир кесегин,
Тузымнынъ бир увысын
Тилегеннен аясанъ,
Болмагандай кутылсын.

* * *

Ашыкларды суьймегенлер
Шагып-ягып безерме?
Тоьрге шыккан тоьрешилер
Авыр азап кесерме?

* * *

Каргайдылар коьплер оны,
Кара куьнлер коьрсин деп.
Куьннен куьнге каврай берип,
Кара ерге кирсин деп.

* * *

Карт атам кыйналып ятыр,
Эситтим акырганын.
Ай, Кудайым, тынык этши
Атамнынъ пакыр янын.

* * *

Ай, яслыгым, ясыл шагым,
Йылга сувдай кетесинъ,
Ак боякка кара косып,
Не этесинъ, нетесинъ?

* * *

Тоьгеректи яз ясартты,
Оьлен куьшли, от куьшли.
Бизге де заман анълатты –
Ким онь болган, ким – шуьшли.

* * *

Каргып турган аргымактынъ
Камтып ыслап ялыннан,
Козгалган ок атланаган,
Узайдымма шагымнан?

* * *

Тоьгеректе тып-тынык,
Савлай дунья уйклаган.
Тек уйкысыз мен юремен,
Навамды ким урлаган?

* * *

Кайгырмайман, шакырмайман,
Кеткен сезим, йок пайда.
Суьювинъ бир ай болдыма,
Айткан антларынъ кайда?

* * *

Кап-каранъа тоьгерек як.
Баьри юлдызлар тыгылган.
Мунъайман – терезенъде
Нап шырагынъ ягылган.

* * *

Ногай шоьлде кызлар бар ды,
Ал гуьл кимик ярасык.
Коьнъиллеринъ оьстиреген
Катнасканнынъ янасып.

* * *

Шоьллигиме келгеменди кыдырып,
Мен тагы да тувган, оьскен адырда.
Келгенимди анълап ата-бабалар
Суьйинерлер ер астында камырда.

Кайтканыма разы болар кеткенлер,
Ювсан байлам алганыма колыма.
Бурынгыдай, аталардынъ шагындадай,
Тоьселеди ясыл калше йолыма.

Ак терек

Ай, ак терек, ак терек, ай,
Аклыгынъ мага керек.
Аклыгынъман араласкан
Агарады яс юрек.

Ай, ак терек адырдагы,
Анъламак сени керек.
Анълап, астакырын тагы
Йырламак сени керек.

Ай, ак терек, ак терек, ай,
Йыйналайык тоьгерек.
Кол ысласып, завыкланып,
Ойнайык биз «тоьгерек»

Бизим куьпте – биз оьзимиз,
Тагы бизге ким керек.
Ашык болып йырлаймыз биз:
Ай, ак терек, ак терек!

* * *

Карт теректей, карагаштай болганда,
Яслыгынъды эскереген вактыда,
Коьнъилинъди авлайтаган коьплердинъ
Арасында барма меним атым да?

* * *

Ай, меним балам, бебем,
Йигитим - Бозйигитим,
Янынъда болсын дайым
Аявлы межигитинъ.

* * *

Карап калдым кенъ йолга.
Ога туьсип ким кеткен?
Коьнъилиме дерт толган –
Бу йол сени аькеткен.

* * *

Яслыкта ярасык эдик,
Яйнап турган теректей.
Картаяган атайларга
Болган эдик тиректей.

Яшавдынъ куьз ялынында
Япырактай янармыз.
Тек янганшай, ян кыйналса,
Кимлерге таянармыз?

* * *

Куьшли кышкырган тавыктынъ
Юмырткасы аз болады.
Ялганнан бас касыганнынъ
Тоьбешиги таз болады.

Шаьирлердинъ шарлары да
Номаяды йыл сайын.
Соьзин йоьплеп болмаса да,
Йырламага бек кыйын.

* * *

Такыр йол ман озган сайын
Заманымнынъ арбасы,
Эсеемен, ойланаман,
Акыл балык боламан.

Уьйренсем де айырып тез
Ак туьслерден карасын,
Заман-заман янъылыста
Тагы неге каламан?

* * *

Паьле тувыл инсанларга
Заманы ман картаювы,
Косылувы кекелинде
Шашлары да агарган.
Паьле тувыл, эгер аьдем
Акылы ман, алалы ман
Коьтерилсе яшаганлы
Акылы ман йогарга.

Ялгызлыгым, язызым

Тынык туьннинъ тувра орта шагында
Бирев мени оьткир биз бен туьрткендей,
Таьтли уйкымнан уянаман арада
Эм ятаман хыйлы вакыт уьндемей.

Ятаман ды ятак кимик узак заман,
Туьн ортасы - ойлар келе йыйналып.
Келедилер коркувлык пан, ыза ман,
Эм сав кеше ял таппайсынъ кыйналып.

Ят эллерде ярсыз калып яшаганлар
Анълар мени – каранъада корланув.
Кардаш-дослар анъламайган инсаннынъ
Ойларына юркангадай оранув.

Сол ойларда оьксиз кимик ялгызлыгым,
Ялгызлыгым - янды яккан язызым.
Олар меним аста сесли йырларымнынъ
Бу шагымда боладылар азыгы.

Грозный, 1980–81 й.й.

* * *

Неге сондай ойсыз исти
Этип койдынъ, кыйнадынъ?
Оькпе, ашув ялынын
Астакырын тыймадынъ?

* * *

Ай, ювыгым, болсанъ сен
Халкымыздынъ йырларынынъ
Акыллы, баллы соьзлери –
Мен боларман саз анъы.

Наьсип куьткен куьни болсанъ,
Ай, ювыгым, халкымыздынъ,
Сол куьннинъ мен боларман
Ярык сепкен яз танъы.

* * *

Яс янымды от яккандай,
Билегимди бий шаккандай,
Кыйналаман, куьемен.
Бал ды бала яраткандай,
Бай бав коьзди караткандай.
Суьйтип сени суьемен.

* * *

Эбин тапкан эт ашар деп – дуныядынъ
Ишин эзип юрген коьпти сутырлар.
Ондайлардынъ кыйын коьзин айынтпага,
Айынтады, шагы етсе, кабырлар.

* * *

Каранъа уьйде серник яктым киргенде,
Урынмаска босагага, тамларга.
Эм сернигим ярык куьшин бергенде,
Алгасадым керегимди аларга.

Сонъ таягы яныпп битти колымда,
Бармакларды ялынлыкка куьйдирип.
Тагы калдым йойып кырга йолымды,
Каранъалык сувыгыман уьпирип.

Мине сондай аьдемнинъ де яшавы,
Сондай кыска янатаган оьмири.
Куьз теректей туьрленеди боявы,
Осаллайды ыслайтаган тамыры.

Сога коьре аьр инсаннынъ борышы.
Заманында оттай болып янмага.
Ийгилик пен, тазалык пан толысып,
Яманлык пан айкасувга канмага.

21 ноябрь 1979й

Куьз келди

Куьз акырын келип калды,
Келип калды, етисти.
Сары ойга бавды салды.
Япырак болып туьсти.

Куьзги бав ман юремиз,
Йылы куьнге ювынып.
Куьзги алтын коьремиз биз,
Тек алмаймыз суьйинип.

Тарык тувыл бизге алтын,
Баска баа юрекке.
Алтын болмас алып сатып
Бирге келуьв терекке.

Бирге коьруьв коьк астында
Турналар туьзилуьвин.
Узак йолды баслаганда
Коьк пен бир созылувын.

* * *

Ак мойнынъ ман аккув кустай юзийген,
Тап коьлгедей юрегиме сен кондынъ.
Эм янымда, балга толган юзимдей,
Карагоьзим, куьн астында сен онъдынъ.

Аккув кусым, ак колларынъ канаттай,
Буйра меним шашларымды язады.
Мен оларга уьйренгемен. Тань атпай,
Сыйпап мени, мага куьнди ашады.

1978 й.

* * *

Эки ястык тоьсегине салма сен,
Мен бу кеше баска уьйде конаман.
Кызувланмай алганынъа койнынъа,
Кыста кырда калган кимик тонъаман.

* * *

Дуныядынъ ярасыклы
Суьвретлери арасында
Бир ясавы артык меним
Коьпти коьрген коьзиме.
Анасынынъ балдай таьтли
Аз суьтине тоймаган,
Бебесиннинъ ябысувы
Суьтке толы тоьсине.

* * *

Инсанлардынъ ийтлери бар.
Доьни калын, аясыз.
Ийт болмаса, не уыиин сиз
Мени заяладынъыз?

* * *

Балага да бакага да
Басынъды ийзеп салам берип,
Ис болганма, ювыгым – деп
Кайзай мени кардашым.

Оьктем болып, оьрге карап.
Биревди де танымай,
Таптап юрген нешевлерди,
Коьрмейсинъме, карашы.

Бас ийгеннен бас туьспес деп
Уьйреткенди атайлар,
Муттынъма сен, кардашым – деп
Явапладым мен ога.

Уьйкен, кишкей – не баскадыр,
Хаьтершилик бар ерде,
Аьдемшилик сол тувылма –
Биревди бирев сыйласа.

Къуз суьврети

Къузги ямгыр астакырын туьседи,
Ол эндиги сав кешеге болаяк.
Тоьгеректе бар куйылар, шукырлар
Эртенгидей ямгыр сувга толаяк.

Яп-яланъаш теректинъ бутаклары
Субыклыктан турадылар кунысып.
Эситеди янувардынъ кулаклары
Куьрсинеген табиаттынъ тынысын.

Уьмит

Т. Арсланбек эстелигине

Капалган заманларымда,
Дунья коьрмей, куьн коьрмей,
Ярдам болып, коьмек болып.
Уьмитим турды оьлмей.

Нур береген юлдыз болып,
Яркырап яна эди.
Суьеген сылув болып ол,
Куьтеген ана эди.

Ол мени кыстамады,
Юрегиме урынып.
Кыйынлыкта тасламады,
Осал достай бурылып.

Ярык болсын бу куьнимиз,
Болмасын бирде яман.
Кыйын шакта уьмитимиз
Уьзилмесин бир заман.

1979 й. Черняевка

* * *

Тереземе карай турган ялгыз терек,
Мекениме ушып кирген коьгершин.
Баьриси де сени эске саладылар,
Сени эске саладылар. Не уьшин?

* * *

Саарлы болып калдым мен
Сага йолыкканнан сонъ,
Терен ойга коьмилген
Тегенек агашлыктай.
Коьрмеймен йолыгатаган
Яшавдынъ бир туьслигин,
Дуныя мага яйылган
Оьрнекли тастарлыктай.

* * *

Эркеленип ел эседи шоьллигимде,
Ел эседи ер уьстине ябысып.
Бир янтайган,
бир туьзелген боьригоьздинъ
Эситиле занъырайган тавысы.

* * *

Соьзинъди айтсанъ, ойлап айт сен,
Ойсыз соьзди таслама.
Соьз баславы – уьй салувдай,
Ер сайламай баслама.

* * *

Оннан-муннан урлап-ырлап
Яшайганлар канмайын,
Коьрмеймекен юргенлерди
Аьр куьн аска тоймайын?

* * *

Сенсиз калган куьнлеримде
Ямгыр явды булытсыз.
Ким ойлаган, болады деп
Сен таьленсиз, мен кутсыз.

* * *

Айланганда мырадымды анълаталмай,
Мен оьзимди коьремен де етимдей.
Коьп бузлардынъ арасыннан шыгаялмай,
Йылы куьнди куьтип турган кемедей.

* * *

Яслык шакта ким яшайды ойланып,
Ой да келе ойыннан сонъ шагын ман.
Куьпелектей ушып юрген яшавда,
Енъил ойлы хатынлардан коркаман.

* * *

Алла деген аш калмаган
Астан, сувдан, алмадан.
Алал, таза аьдем болса,
Коьмек келер Алладан.

* * *

Дуныя кашып, биз кувып,
Куье табанларымыз.
Дуныя туьпке етпегенди
Ата-бабаларымыз.

Алгасайды заман-керван,
Энъилге туьсти ярдан.
Онынъ артыннан кувамыз,
Етермекенмиз, яран?

* * *

Заман кете, саргаяды
Яслык дурбатларымыз.
Шуькир болсын Кудайыма:
Тола мыратларымыз.

* * *

Куьлеменъиз, ювыкларым,
Куьллев – куьлле. Куьллев – куьл.
Ол бар ерде берекет йок,
Яйнамайды язлык гуьл.

Кол явлыгынъ булгашы

Шыгаман мен узак йолга алгасап,
Бузылмай сен коьзлериме карашы.
Кая баста бай теректи кушаклап,
Кол явлыгынъ, кол явлыгынъ булгашы.

Коьзлериннен кайгы кусты оьткерип,
Яхшы йол деп суьюв йырын йырлашы.
Ак колынъды канат кимик коьтерип,
Кол явлыгынъ, кол явлыгынъ булгашы.

Артта кала тувган, оьскен авылым,
Суьювимди юрегинъде ыклашы.
Яр басыннан мага карап, аявлым,
Кол явлыгынъ, кол явлыгынъ булгашы.

Каравымды артка алып таслайман,
Эркин ятыр адырымнынъ кулашы.
Узак йолым, ал, аруьвим, баслайман,
Кол явлыгынъ, кол явлыгынъ булгашы.

Ногай сарынлар

(Сарын айтайым сага)

Карагус минди терекке,
Канатын яйды эрекке.
Караборан узын шаш
Кайгы салды юрекке.

* * *

Кап-каранъа кешеде
Капкын салдым неше де.
Алал досым сен эдинъ,
Арам болдынъ неше де.

* * *

Сары даьрейдинъ эни,
Ога шырмайым сени.
Кайда юрсенъ аман юр,
Умутып койма мени.

* * *

Сен де мен де бир яста,
Ойнадык кала баста.
Сенинъ даьрей явлыгынъ
Бизим терезе баста.

* * *

Кешелер кетти меннен,
Тоймай коьзлерим сеннен.
Яз емиске тоймайтаган,
Не тез тойдынъ сен меннен.

* * *

Онда бараганда да,
Мунда келегенде де.
Таймаяксынъ эсимнен
Аврып оьлегенде де.

* * *

Бир манат, эки манат
Туькендеги мармелад,
Мен де кетип бараман,
Куймыр кимге аманат?

* * *

Ассаламу алейкумлер,
Ажбидай туьегенлер!
Бизи кимик болама, эй,
Бир-бирин суьегенлер.

* * *

Биз экевмиз тенъ эдик,
Кайда бизим анамыз?
Сен онда, а мен мунда,
Ашыклыктан янамыз.

* * *

Кара болар буьлдирген,
Заманлары еткенде.
Ах сени деп айтамыз, дос,
Коьз алдыдан кеткенде.

* * *

Ай, ай ярык, ай ярык ты,
Кайдай ярык кешелер.
Ашык болган тек биз тувыл,
Биздей болган нешевлер.

* * *

Тав арасы тар сокпак,
Тартады билегимнен.
Тамырласкан теректей
Таймайсынъ юрегимнен.

* * *

Тав арасы тармекен,
Тавга явган кармекен.
Тагы сенинъ суьйгенинъ
Меннен баска бармекен.

* * *

Йырлайык, йыбанайык
Бир тамаша куьйине.
Йырлап наьсип сагынайык
Бу кардаштынъ уьйине.

* * *

Атылып миндим атыма,
Атым каргый тенъизге.
Ай булытка айланган сонъ,
Айланарман мен сизге.

* * *

Коьк коьйлегинъ бар сенинъ,
Оны неге киймейсинъ?
Сыпатынънан коьрип турман,
Алдынгыдай суьймейсинъ

* * *

Досы бардынъ досына,
Досы йоктым несине,
Досы келип туьспесин
Ногай ястынъ эсине.

* * *

Яз келер, ярык келер,
Ерлер.ясарар энди.
Яздынъ ярыгы кимик,
Юрегим излей сени.

* * *

Сарын айтайым сага
Эки табак толтырып,
Ишин ашып карасанъ,
Йылар эдинъ олтырып..

* * *

Ай, меним айдай, досым,
Бир коьрмесем оьлейим.
Сондай да оьктем йигит сен,
Кимди алгансынъ, коьрейим.

* * *

Сарыдан коьйлек кийгенсинъ,
Ягасын кыйып.
Мен бир шынълар айтайым,
Яным суьйип.

* * *

Коьктен коьйлек кийипсинъ,
Саьдебин салмай.
Карсы алдымда турасынъ,
Шешектей яйнай.

* * *

Кызыл коьйлек кийипсинъ,
Ийинин буьрип.
Ятсам уйкым келмейди,
Сени коьрип.

* * *

Коьктe ушкан коьгершин
Ерге конар ем уьшин.
Наьсипли бола болсанъ
Мен оьлейим сен уьшин.

* * *

Бизди зорман айырган
Кайда бизим анамыз,
Сен онда, а мен мунда,
Ашыклыктан янамыз.

АЛАЛ БИЗИМ
АСЫМЫЗ

Ногай йырларым меним

Ашык бизим касымыз,
Алал бизим асымыз.
Татым болсын, бир болсын
Картымыз эм ясымыз.

* * *

Сабыр туьби – сары алтын,
Соны билсин аьр-бир хатын.
Эр киси де мутпасын эш,
Сабыр болсын эртен, кеш.

* * *

Ана – бизге дуныя ды,
Дунья байлыгы бизге.
Мутпас бала бу анады,
Ога суьтин эмизген.

* * *

Коьнъил болып этилмесе,
Татув болмас талкымыз.
Оьз янына зыян эте
Намаз кылмай халкымыз

* * *

Сумлык келиспес ногайга,
Мисапирди шыгарган.
Халк айтканлай – бир йолайга
Коян тери шыдаган

* * *

Суьйинсинлер инсанлар
Яс кылыгымызга,
Уьйилсинлер кардашлар
Яхшылыгымызга.

* * *

Кешелерде коьптир капир,
Кеше коьп зат коьринмес.
Бир йол суьринген мисапир
Эки керен суьринмес.

* * *

Куруптурсын-шаирдынъ
Аьр-бир соьзин тынъланъыз,
Айтканында акыллык,
Соны йыйнап алынъыз.

* * *

Билмей басынъды коссанъ, йигит,
Хатынлардынъ каншыгыман,
Соьз аз болса, тынълат куьйикти
Ялавман, камышыман.

* * *

Бизден татымлык каларма
Бебелеримизге,
Биздей тармасып боларма
Тоьбелеримизге.

* * *

Кулланмага биревге де
Берме тулпар атынъды.
Кулланъмага биревге де
Берме алган хатынды.

* * *

Яман инсанлар – кут кыста,
Тоьгерек як – ел бети.
Ыржайса да, йок кутсызда
Коьз суьйинткен келпети.

* * *

Яман куйы, яман коьл деп,
Айтканларга ерине,
Сол куйыга туьсип оьл деп
Айтув тарык бетине.

Байрам болсын, ювыклар!

Йыйналайык, ювыкларым,
Курман-байрам куьнинде,
Аьр-бириси мусылманнынъ
Бек болсынлар дининде.

Алдымызда берекет бар,
Кудайдынъ яхшылыгы.
Сорпа, лакса, боьрек, эт бар –
Ногайдынъ ас байлыгы.

Бебелер, сизинъ уьшин...

Мияв, мияв, миявкиш,
Мунда кел сен, миявкиш!
Ойнамага суье болсанъ,
Куршакты ал, кой баьпиш.

* * *

Боьлелердинъ бебелери
Ювыклыкты мутпасынлар.
Коькке етип тоьбелери,
Оьктем оьзинъ тутпасынлар.

* * *

Бала болсын, бака болсын,
Кылыклы, кутлы болсын.
Керек ерде сакав болсын,
Тарык ерде утлы болсын.

* * *

Билип соьйле, тавып соьйле,
Бирде соьйлеме кавып.
Соьзге уста болсанъ, бебем,
Наьсип боларсынъ тавып.

* * *

Колга ок ал сен, яя ал,
Адырга шык анъшылап.
Мунда ата эм бабалар
Яшаганлар анъ шынълап.

* * *

Аьлим болар ды баланъыз,
Беринъиз калем, китап.
Бебелерди асыранъыз
Ийги соьйлеп, коьп мактап.

* * *

Уьй тургызып, бебелерди
Эрге берип, кыз алдырып,
Яшавда бир ыз калдырып,
Кетсек, яран, оькинмеспиз.

* * *

Куршак –куршак арасында,
Не аьлемет куршак!
Байтал минип шыккан эдим,
Арттан калмай кулынщак
Ятларга сен айле зат,
Мага болса айлы зат.

Дуныя туьрленип туры,
Ыкырамсыз дуныя.
Тилим куьрмелип туры,
Соьйлей алмайман сага.

* * *

Куьн артыннан куьн кетип,
Йыл артыннан йыл кетип,
Яман куллык койдынъ этип,
Досынъды таслап кетип.

* * *

Аман-эсен, шат болайык
Ата мекенимизде.
Заманында сыйлайык
Бар ды, кеткенимизди

* * *

Мисирев болып кайтамыз
Ата мекенимизге.
Разылыкты биз айтамыз
Аман экенимизге.

* * *

Кутармаган бир кимде
Борышлар-куллыкларды.
Хаьтерлейик ийги куьнде
Кардашлар-ювыкларды

* * *

Сен де ногай, мен де ногай,
Экевмизде биз ногай.
Дос, кардаш, ювык болсак, ай,
Аслык болар мол, онъай.

* * *

Буйырган зат, шагы етсе,
Писип туьскен алмадай,
Келип калар алдынъызга
Ыхтыярман Алладан

* * *

Аьр емистинъ оьз заманы,
Язлык болсын, куьз болсын.
Яшав сондай – ниетинъиз
Таза болсын, туьз болсын.

* * *

Айгыр шакка еткенмиз ди,
Калпаклар бар, каптал йок.
Айгырлыктан не пайда ды,
Арт атаган байтал йок.

* * *

Карлыгаштай коьзел кыздынъ
Юзи айдай, мини йок
Тек артына туьскен ястынъ
Намысы йок, дини йок.

* * *

Кора этсенъ, талдан эт,
Енъил болар оьрмеге.
Яр излесенъ, ясын изле,
Якыл болар коьрмеге .

* * *

Куьлмели явлык куьлпилдейди
Сылувымнынъ басында.
Куьндеги бавлык гуьлдей эди
Суьйим сезген ясында.

* * *

Узак ювыгынъ болганнан,
Эреклерде ябылган,
Авылдасынъ, конъсынъ болсын,
Кереккенде табылган.

* * *

Келин излеп барганымыз
Кышкыр тойда болыпты.
Кыз деп кызып алганымыз,
Кысыр, бойдак болыпты.

* * *

Куьн артыннан куьн кетип,
Йыл артыннан йыл кетип,
Яшав туьрленип турады,
Инсан дуныясын кертип.

* * *

Аштарханнынъ гоьзеллери
Гуьлдей ярасык болады.
Яны суьйген йигитке
Куьлип янасып болады.

* * *

Етеген ерге шаншылмай,
Куьзетшиге танъ атлас.
Коьк юлдызлар шашылмай
Каравылшылар ятпас.

* * *

Меним йырларым, соьзим меним
Элге мени билдирер,
Сый казандырып, суьйим, сеним,
Оьрге мени миндирер

* * *

Ети атанънынъ кай-бириси
Алим-залим, шаир болган?
Малшы, койшы эди тириси,
Колы балшык, кайыр болган.

* * *

Ямгырлы, батпаклы куьн,
Кырга шыккынъ келмейди.
Явып тура туьсте, туьн,
Коьз ашпага бермейди.

* * *

Буьгуьн бар биз, танъла йок,
Ер юзинде, дуныяда.
Кысмет сондай, шамлав йок,
Ыхтыярлык Кудайда

* * *

Кудай берген куватымман,
Яшайман сарын язып
Калемиммен-алатымман
Татымлык барын язып.

* * *

Яшап болган кенъ яшайды,
Шайкалмайды казыгы.
Эбин тапкан эт ашайды,
Алалмекен азыгы.

* * *

Айткан антка ие болар,
Айтпас йигит босына.
Соьзин бузган баьле алар
Акылы йок басына.

* * *

Буйырган зат тарык бизге,
Буйырган зат, алал зат.
Мусылманмыз – буйырмаган
Тарык тувыл арам зат.

* * *

Алибелим сен, шабдалым,
Коьгемим-тавкоьгемим,
Кыйналганда, сен ян ялым,
Куьш береген коьмегим.

* * *

Тенъгиз бойда калбагайлар,
Карабаслар йыйналган.
Тилсиз ойда кармайганлар,
Сога коьнъил кыйналган.

Турналар, кырлувлар...

Тагы да куьз келди,
Туманлар, ямгырлар,
Кыблага йол алып
Кеттилер кырлувлар.

Оларга йол узак,
Ят ерлер авасы,
Яс кырлув касында
Атасы-анасы

Кырлувлар, турналар,
Турналар, кырлувлар,
Куьрсинип карайды
Авага сылувлар.

Кус тувыл адамлар,
Канат йок оларда.
Тек не зат излейди
Инсанлар йогарда?

Куслардай кыблага
Суьемен ушпага,
Тилеймен Кудайга,
Бертагы куьш мага.

Куьз кетер, яз келер,
Шешеклер атарлар,
Коьнъилди коьтерип,
Кырлувлар кайтарлар.

Аьжи Тархан, Аштархан!

Ай, тенъ-дослар, кардашлар,
Аштарханга барайык,
Ак каладa орамлар,
Кенъ майданлар карайык!

Аьжи Тархан, Аштархан,
Тенъиз бойда ак кала,
Аштархан, Аьжи Тархан,
Аклыгыман мактала.

Салкын себе бетиме
Тенъиз бойдын еллери.
Аьжи Тархан, Аштархан,
Аталардынъ ерлери

* * *

Ашык бизим касымыз,
Алал бизим асымыз.
Татым болсын, бир болсын
Картымыз эм ясымыз.

* * *

Айттынъ не, айтпадынъ не,
Яман-яхшы акында,
Анъламайды биревде,
Келмей турып басына.

* * *

Бизден артык алим йок деп,
Нешев бола кыямет.
Мактанманъыз – сиз билмейген
Коьп дуньяда аьлемет.

Талабы бар ды мактайман,
Коьнълин авлап инимнинъ.
Окы, инуьв, эринме сен,
Артыгы йок билимнинъ.

* * *

Буьлген ногай буьлип юри,
Куьлип юри куьн сайын.
Намысы бар йылап юри,
Куьйик онынъ куьн, айы.

* * *

Кудайды эсленъиз соьли,
Аллах буйыртса денъиз.
Ога бойсын тири-оьли,
От ялыны, ел, тенъиз.

* * *

Бир увырт ак шай уьшин,
Бир кесек оьтпек уьшин,
Аямай ногай муьшин,
Кудай берген ак куьшин.

* * *

Дьмеки тарта, шагыр ише,
Юзине намыс битпеген,
Акылдан ярты, бетсиз бише,
Болмас пислик ол этпеген.

Акылдан ярты кимик бише,
Уяттан бети биспеген,
Аягынъ ювып, сувын ишип,
Суьйтип ти келиспеген.

* * *

Кылык, ызам кайдан билсин
Ногайымнынъ баласы,
Кылыксыз эм кутсыз киси
Болса ата-анасы.

* * *

Экиллиде
эл тасламас эр йигит,
Танъ атканда
атланар ол, эртенде.
Амалсыздан
кешки вакыт шыкканынъ,
Аллах болсын
эси минен дертинде.

* * *

Мисетсимей суьювимди
Енъил ойман, Айпара,
Ойнай турып, юрегимди
Бузып койдынъ куьлпара.

* * *

Кыйналувы йигитимнинъ
Юректен, кулагыннан.
Элик болсын ийгиликтинъ
Зем-зем сув булагыннан.

* * *

Яшав йолда коьп сынавлар,
Кавыфлык кардан, буздан.
Алал болсын, аданаслар,
Алдымыздагы туздам.

* * *

Болганды коьрип колап,
Китап яздым коьп ойлап.
Наьсипсиз суьюв сонда,
Окырсынъ оьксип йылап.

* * *

Артыгым йок мактанмага,
Оьтпегим бар, ювам бар.
Яманлардан сакланмага
Ян басында дувам бар.

* * *

Коьнъиллери болмасын бос,
Коьзлери батламасын,
Келгенлермен бирге е, дос,
Ногайдынъ хатламасын.

* * *

Сизинъ тузлам сизге болсын,
Бизики бизге болсын.
Куьлте туьскен вакыт етип,
Той тойлав куьзде болсын.

* * *

Кардашын-ювыгын
билмейген диванлардай,
Болманъыз, ногайлар, болманъыз.
Аьдетти, кылыкты
билмейген айванлардай,
Болманъыз, кардашлар, болманъыз.

* * *

Куьн сайын
Кудайын
эскерип яшайган,
Коьп болсын
дуньяда иманлы инсанлар.
Арам сув ишеген,
донъыз май ашайган
Болмасын арада
намартлы пис янлар.

* * *

Бурылдынъ, алтын тоганъ
Коьзимди шагалатты.
Таьтли тамак ярым болган,
Аькелдим шоколатты.

* * *

Таьлени болсын кимнинде –
Ялгыздынъ эм етимнинъ,
Онъып-оьсип яшай турып,
Разы коьрсин кысметинъ.

* * *

Сыйлы асабаларымыз,
Аьзиз арласарымыз,
Сизге бизим йырларымыз,
Язган асарларымыз.

* * *

Ас та болар, кас та болар
Бизим акамызда да,
Астан сонъ соьйлер олар
Бизим акымызда да.

* * *

Элжирейди, илжирейди
Бав ишинде курегенъ.
Силекейин симирейди
Бу емисти коьреген.

* * *

Анъшыласанъ, алат алып,
Таз ийтинъди еритип,
Анъ коьп болсын, йолынъ болсын,
Йолынъ болсын, йигитим.

* * *

Сага алып келгенмен ди
Ал гуьллермен ак гуьллер.
Сенимен, дос, коьргенмен ди
Ял куьнлер эм ак куьнлер.

* * *

Мен сени суьйген кепте, кыз,
Эш биревде суьймеген.
Янга сезим уьйирин, кыз,
Мендей болып уьймеген.

* * *

Бисмилля деп бирде айтпас,
Уялтып айттырмаса,
Мыйкурт динге бирде кайтпас,
Кылышпан кайттырмаса.

* * *

Ай, кардашым, турма калгып,
Калдыр яман диванды.
Зекет берип, намаз кылып,
Иманлы бол, иманлы.

* * *

Бизден коркып тыгылма, кыз,
Бизден сага йок зарар.
Муслим инсан тувылма биз,
Сизге аданас болар.

* * *

Куьннен куьнге коьп болады
Бойдак юрген хатынлар.
Намыс йойып, эсин сасып,
Байсыз бала тапканлар.

* * *

Кайдай кызлар бар эдилер,
Коьнъилимди коьтерткен,
Яс яныма яр эдилер,
Ийгиликти коьрсеткен.

* * *

Кайдай коьзел хатынлар ды,
Коьзлеримди суьйинткен,
Кысып алып кушаклайган,
Йибермейген уьйиннен.

* * *

Дуныяда коьп зат бар ды,
Биз коьрмеген, аданас.
Тек коьп юрген, коьп коьрген,
Амал тавып алданмас.

* * *

Айтпадынъ не, айттынъ не, дос,
Уьйкенине, ясына,
Анъламай сол, (соьзинъ бос)
Келмей турып басына.

* * *

Нар камыстай наьзик белинъ
Сукландыра коьргенди.
Берекетли, кутлы элинъ,
Сендей сылув эндирген.

* * *

Суьйип алар ол, кушаклап,
Яланъ шаирлер тоьси.
Калмас ерде, иншаАллах,
Куруптурсыннынъ соьзи.

* * *

Аьр-бир соьзи – асыл, алтын,
Аршав тувыл, ез тувыл.
Ондай шаир – эр я хатын
Туваягы тез тувыл.

* * *

Берекетти тасламанъыз,
Калганнынъ – куска, малга.
Оьтпектин бир кесегине
Нешевлер бар заьр калган.

* * *

Ашамайман, сув иштим,
Азаялмайман,
Йырларга толы ишим,
Язаялмайман.

* * *

Бизди суьегенлер де бар,
Суьймейгенлер де болар.
Душпан куьни дав болсын,
Досларымыз сав болсын.

* * *

Коьнъилинъ кайдай, ювыгым,
Савлык кайдай, кайдай ден?
Шашынъ сары, коьзинъ коькшил,
Мысылманма, ай, аьдем?

* * *

Кылык, нызам кайдан билсин
Ногайымнынъ баласы,
Кылыксыз эм кутсыз киси
Болса ата-анасы.

* * *

Анъшыласанъ, алат алып,
Таз ийтинъди еритип,
Анъ коьп болсын, йолынъ болсын,
Йолынъ болсын, йигитим.

* * *

Сага алып келгенмен ди
Ал гуьллермен ак гуьллер.
Сенимен, дос, коьргенмен ди
Ял куьнлер эм ак куьнлер.

* * *

Мен сени суьйген кепте, кыз,
Эш биревде суьймеген.
Янга сезим уьйирин, кыз,
Мендей болып уьймеген.

* * *

Наьспис ногай буьлип юри,
Куьлип юри куьн сайын.
Намысы бар йылап юри,
Мен де неге кувнайым.

* * *

Кудайды эсленъиз сьоли,
Аллах буйыртса денъиз.
Ога бойсын тири-оьли,
От ялыны, ел, тенъиз.

* * *

Кайгылы яшайсынъ сен
Аьр куьн аьли.
Кайтип санайсынъ сен,
Ким куьнали

Кустай ушып кетуьвине
Ювыклыктынъ,
Калмай кувып етуьвине
Сувыклыктынъ.

* * *

Бир увырт ак шай уьшин,
Бир кесек оьтпек уьшин,
Аямай ногай муьшин,
Кудай берген ак куьшин.

Яйнап озсын тойларымыз

Ак теректей ярасык кыз,
Кылдай бели бир увыс.
Шымылдыктын артыннан сиз
Аьзирленъиз тез кувыс.

Шашак явлык оранъыз тез,
Нар камыстай белине,
Машалла деп каранъыз сиз
Янъы туьскен келинге.

Шай салынъыз, май салынъыз,
Бал эм каьмпет, колашлар.
Ойнап, куьлип озгарынъыз
Яхшылыкты, кардашлар!

Бийий турып шарык тозсын,
Ярык болсын ойлары,
Яйнап озсын, кайнап озсын
Ногайлардынъ тойлары.

Ишегеним бал денъиз де,
Ашайганым эт денъиз.
Ашап-ишип болган сонъ ок
Алла берекет денъиз!

Алал болсын асымыз

Асыл инсан, ас салынса алдына,
Бисмилля деп берекетин тутады.
Йылы асын алгасамай ашайган,
Аш болганын, арыганын мутады.

Заман кайдай тез арада кетеди,
Эсейгенли агарады басымыз.
Биревгеде бир яманлык этпейим!
Алал болсын ашайтаган асымыз

Бизим тилегимиз

Дуныядан кеткен бизим
алал кардашларымызга
Кудайдынъ йигилигимен
йиги дунья ашылсын.
Баьринеде бирдей болып,
яслар – картларымызга
Еннеттин ети капысы
ети керен ашылсын.

* * *

Бас ийинъиз тиз шоьгип,
Муьсиревли Аллага.
Куват тилеп, куьн тилеп,
Аслык йыйнап алмага.

Терек шашып, уьй курып,
Уьйкен аьел болмага,
Заманыман ушып турып,
Тилениньиз Аллага.

* * *

Яшав деген аьлеметти,
Аьвлектире аьвлетти.
Калдыртып тахтаметти,
Каранъагага аькетти.

* * *

Телеме тесик дуныя,
Бирев келген, бирев кеткен.
Келгенлерден, кеткенлерден
Мырадынъа ким еткен?

* * *

Инсанлар борышы туьрли,
Пишен шалув, ер казув.
Дуныяга энуьв, соьнуьв –
Кудай ясаган Язув.

* * *

Куьн ашылсын, ямгыр явсын
Туьзим оьленимизге.
Аслык болсын, дослык болсын
Бизим таьленимизге.

* * *

Бизге язган бахытты
Язган кепте суьрермиз.
Кудай бизге куьн берсин,
Айткан кепте юрермиз.

Кабыл коьрши, Кудайым,
Кылаган намазымды.
Ийги коьрши йырлайган,
Йылайган авазымды

* * *

Оькпемизден оьрге тасып
Кыйналмайык. Иншаллах,
Бизге буйырган наьсип
Табар бизди ийги шак.

* * *

Яшав – тенъиз. Мен – яркаш,
Сув уьстимен калкаман.
Толкын кайда аькетеди,
Соны ойлап ялкаман.

* * *

Кудайдынъ ийгилигимен
Алав кимик ошактан,
Яхшы хабар келер деймен
Бу яктан я ояктан.

* * *

Сав кештин узагында,
Сылувдынъ кушагында,
Ак тоьсекпен ястыкта
Ята эдик яслыкта.

Тоьсек те бар, ястык та,
Тек уьзилдик яслыктан.
Бийик тоьсли сылув аз,
Барларында йылув аз.

* * *

Йырман баалайманды
Йырлатып сыбызгымды.
Кудайман алалайманды
Яшавым, ырызгымды.

* * *

Керек болса терек йык,
Керек болса. Керексиз
Тийме ага. Терек – ык,
Куьнъирт дунья терексиз.

* * *

Сенсиз калган куьнлеримде
Ямгыр явды булытсыз.
Ким ойлаган болады деп
Сен таьленсиз, мен кутсыз.

* * *

Заман кете, аялардан
Тоьслеген кум дай болып.
Тек тапканга канагатсыз
Юлкамыз, сумдай болып.

* * *

Дуныя кашып, биз кувып,
Куье табанларымыз.
Дунья туьпке етпегенди
Ата – бабаларымыз.

Заман – керван алгасайды,
Энъилге туьсти ярдан.
Онынъ ызыннан кувамыз,
Етермекенмиз, яран?

* * *

Туьннинъ тувра ортасында,
Танъга ювык шагында
Коразлардынъ зангыр сеси
Йыр кимик кулагымда.

Каты кыстынъ кешелери,
Ак, кардынъ картылдавы.
Уйкымды рахат этеди
Казылар дамбырдавы.

* * *

Дуьнк-дуьнк этип дуныямыз
дуьнкилдетип согады
Дуьнгирлер-динсизлердинъ
доул кимик мыйына.

Канагатсыз кафирлерди
шагы етпей сояды,
Сорав салып алдына:
Алал яшав кыйынма?

* * *

Шетке таслап картыкларын
Аьжибийдай увамыз.
Яслык кетти, ярыкларын
Аьжейипли кувамыз.

* * *

Тыныклыкты
неге экен унамайды,
Ярдай болып
омырайган юрегим.

Яныма ял
аькелмейди, кыйнайды
Сенсиз калып
каьрип болып юргеним.

* * *

Алла деген аш калмас
ашык авлак арада.
Алал аьдем ол болса,
азык туьсер авадан.

Алла деген алданмас деп
айтылмаган босыннан.
Анълар соны аткарганлар
кыйынлыкты басыннан.

* * *

Заман кете, саргаяды
яслык дурбатларымыз.
Шуькир болсын Кудайыма,
Тола мыратларымыз.

* * *

Суьйгенимнинъ соьйлегенде
Балдай таьтли соьзлери.
Янына ял коьрегенде,
Тав коьгемдей коьзлери.

* * *

Таьленсиз биз, пакыр биз деп,
Бир ювытым кыйнала.
Бизге буйырган наьсиплик
Табар бизди, иншалла.

* * *

Дуныядан
кеткенлердин коьплери
Алал аьдем
болганына сенемен.

Еннеткеме
яде яхханемгеме
Туьсермен мен,
катнасаган сенимен.

* * *

Бирев кырда, бирев йырда,
Бийийдилер – асса! – бийлер.
Авыр истен айырылып
Карайдылар саьбийлер.

* * *

Берекетли болар, улан
Аслык шашса кыйналып.
Мырадына толар инсан
Таза болса хыялы.

* * *

Шарпай ясайган вакытта
заьр каласынъ бизгеде.
Таза юрек, алал инсан –
Бир куьн тувар бизгеде.

Ак каламыз Каршыга

(соьзлери эм анъы автордыкы)

Коьнъил коьктей коьгереди,
Юрек куьшли талшыга.
Алдымызда коьринеди
Ак юртымыз Каршыга.

Эжуьв:

Ах, Каршыгам, Каршыгам-сен,
Бала шагым, яс шагым.
Отын салып, отты ягып,
Казан аскан ошагым!

Ак кумынъ бетти ювгандай,
Буйратлар бавдарынъда,
Дуньяга янъы тувгандай,
Алалман бавларынъда.

Терин суьртип, терме курып,
Коьшпели авылларда
Яшаганлар бакты суьрип
Ногайлар алдыларда.

Коънъил неге бузылады,
Юрек неге талшыга?
Артымызда, ах, калады
Ак каламыз Каршыга.

* * *

Алал болсын эткен исинъ,
От ягувынъ, ойынынъ.
Авыр истин кыйынынннан
Кыйылмасын мойынынъ.

* * *

Яракшы яс, алтын кол,
Мактаганга тоймайды.
Белди язып болады ол,
Йырлар язып болмайды.

* * *

Р. Гамзатовка

Ол тавлардан, мен шоьлденмен,
Кишкей ногай аулдан.
Ийгиликке уьйренгенмен
Уллы шаир Расулдан

Гамзат ясы Цада яктан,
Мен Каршыга аулдан.
Элин, халкын йырман мактав
Калган бизге Расулдан.

Юрек разылыкка толган
Расул – агайымызга.
Аданастай ювык болган
Бизим ногайымызга.

* * *

Кайгылы шакта аламан
Юка сес сыбызгымды.
Йырдан сонъ яйып саламан
Асымды – ырызгымды.

* * *

Ший оьтпектей бети бар,
Шанкилдейген сеси бар.
Бурнын оьрге коьтергендей
Халктан артык неси бар.

* * *

Ошактынъ иссилиги ди,
Уьстим – басым кебеди.
Кудайдынъ ийгилиги ди,
Янга йылув келеди.

* * *

Асылсызлар, асын ашап биткен ок,
Ас аякка туькирмеге амырак.
Туькирмейме-авызы май, иши ток,
Калган дунья оларгама авара.

* * *

Кар явады... Явса явсын,
Кыс тувылма азбарда.
Юр, ювыгым, кырга шык тез,
Айланайык базарда.

* * *

Суьйинтсин куллыкларымыз,
Ярдам яс инимизге.
Суьйинсин ювыкларымыз
Ярдай наьсибимизге.

Биз – ногайлар...

Биз-ногайлар, биз алалмыз,
Наьсибимиз коьктен болсын.
Куьн суьеген, дин суьеген
Ясларымыз оьктем болсын.

Кыз кылыклы кызларымыз,
Кылдай беллери минен
Наьсип тапсын, аьел туьзсин
Ногай теньлери минен.

Кудайдынъ ийги куьнинде,
Аьлемет кешесинде
Буьлип юрген нешевлердин
Аракы кисесинде.

Арамлыкка толаятыр,
Юрмейди ол тыгында,
Майдан ярып бараятыр,
Хатынларлар колтыгында.

Яйнап озсын тойларымыз

Ак теректей ярасык кыз,
Кылдай бели бир увыс.
Шымылдыктын артыннан сиз
Аьзирленъиз тез кувыс.

Шашак явлык оранъыз тез,
Нар камыстай белине,
Машалла деп каранъыз сиз
Янъы туьскен келинге.

Шай салынъыз, май салынъыз,
Бал эм каьмпет, колашлар.
Ойнап, куьлип озгарынъыз
Яхшылыкты, кардашлар!

Бийий турып шарык тозсын,
Ярык болсын ойлары,
Яйнап озсын, кайнап озсын
Ногайлардынъ тойлары.

Ишегеним бал денъиз де,
Ашайганым эт денъиз.
Ашап-ишип болган сонъ ок
Алла берекет денъиз!

* * *

Куьлте туьсти, куьз келди деп,
Куьрсинеди нешевлер.
Куьлтоьбеде куьл тоьгеди
Куьйип юрген пишелер.

* * *

Аямда сенинъ аянъ, кыз,
Колынъ сувык буз кимик.
Коьппе, азба дуньяда
Ашык болган биз кимик?

* * *

Ямгыр явса зая болар,
Аслыгыньды уьйип кал.
Кетип калса, оькинерсинъ,
Карагезди суьйип кал.

* * *

Колынъ берекетке толсын,
Бажарылсын куллыгынъ.
Йолга шыксанъ, йолынъ болсын,
Йолынъ болсын, ювыгым.

Коьрис куьнди билмеймиз биз,
Атлы шыксанъ, яявлы,
Ак юректен тилеймиз биз,
Йолынъ болсын, аявлым.

Эркин далга эртен, тенъим,
Коьзди тиклеп карашы.
Аргымагынъ аьзир сенинъ,
Йолынъ болсын, кардашым.

* * *

Аямда сенинъ аянъ бар,
Колынъ сувык буз кимик.
Барма экен дуныяда
Ашык болган биз кимик.

Аямда сенинъ аянъ бар,
Колынъ тонъган, кыймасым.
Бир болайык, янга ян, кыз,
Коьнъилимиз сынмасын.

* * *

Кызыл таслы алтын алканъ
Кулагынъа келискен.
Алканънанъ кайык этип, ай,
Аькет суьюв тенъизге.

Кызыл каслы алтын тоганъ,
Куьн аралап тагасынъ.
Алтыннан да артык сезим
Коьнъилимде ягасынъ.

* * *

Аман-эсен яшайганга,
Дунья ярык коьргенге,
Берекеттен айырмаган,
Кесек оьтпек бергенге.

Оттан-сувдан сав саклайган,
Ога есир от, тенъиз.
Шуькир болсын Кудайга деп,
Аллах берекет денъиз.

* * *

Аьр йыл сайын оьседилер
Йол бойында сынтаслар.
Хаьтеленип оьледилер
Оькинишке сый яслар.

* * *

Сизинъ туздам сизге болсын,
Бизге – бизим берекет.
Садака деп оьтпегиннен
Пакырларга бере кет.

Ямгыр явса ер ясарар,
Йибип баслар такырлар.
Оьтпек алар пакыр кайда,
Акша тилей пакырлар.

* * *

Экиллиде эл тасламас эр йигит,
Танъ атканда
атланар ол, эртенде.
Амалсыздан
кешки вакыт шыкканнынъ
Аллах болсын
эси минен дертинде.

* * *

Кыйналаган инсанлар ша
Юректен, кулагыннан,
Элик тапсын ийгиликтин
Зем-зем сув булагыннан.

* * *

Коьп затты коьрип колап,
Китап яздым коьп ойлап.
Наьсипсиз суьюв сонда,
Окырсынъ оьксип йылап.

* * *

Суьювимди мисетсимей,
Енъил ойман, Айпара,
Юрегимди, ойнай турып,
Бузып койдынъ куьлпара.

* * *

Кайдай тез кете заман!
Озганды яба тыман,
Яслык шакта биз дослар
Амалсыз эдик, Аман!

* * *

Дастарханлар болмасын бос,
Ногайдынъ хатламасын
Келгенлермен бирге е, дос,
Коьзлери батламасын.

* * *

Аькелинъиз боьрек, эт ти,
Ашасынлар, ас болсын.
Мыскылласа берекетти,
Ашаганы тас болсын.

* * *

Каравымды суьйинтеген
Карагус бар, кулан бар.
Яманлардынъ коьзлериннен
Ян саклайган дувам бар.

Артыгым йок мактанмага,
Оьтпегим бар, ювам бар.
Яманлардан сакланмага
Юрек баста дувам бар.

* * *

Сизинъ тузлам сизге болсын,
Бизики бизге болсын.
Куьлте туьскен ийги шакта
Той тойлав куьзде болсын.

* * *

Куьн сайын Кудайын
эскерип яшайган,
Коьп болсын дуньяда
иманлы инсанлар.
Арам сув ишеген,
донгыз май ашайган
Болмасын арада
намартлы пис янлар.

* * *

Ай, асабаларымыз,
Аьзиз арласарымыз,
Сизге бизим йырларымыз,
Язган асарларымыз.

* * *

Таьлени болсын кимнинде,
Ялгыздынъ эм етимнинъ.
Онъып-оьсип яшайтаган
Разы коьрсин кысметинъ.

* * *

Бурылдынъ, алтын тоганъ
Коьзимди шагалатты.
Ярым таьтли тамак болган,
Аькелдим шоколатты.

* * *

Кардашын-ювыгын
билмейген иванлардай,
Болманъыз,
ногайлар, болманъыз.
Аьдетти-кылыкты
билмейген айванлардай,
Болманъыз,
ногайлар, болманъыз.

* * *

Шешекейдей сылув кызбан
Катнасканман шахарда,
Билсе экен тувдырганынъ
Суьйим сезим шайырда.

Шешекейдей, гуьлдей кыз, ай,
Коьзлерди каратады.
Сен бизики усайсынъ деп,
Сезимин анълатады.

* * *

Кулак тынысын ярып,
Туьннин тап ортасында,
Кышкырады кораз каьрип
Конъсыдынъ корасында.

Таза, бийик кус давазын
Тынълаганга туьсинде,
Яхшы кеш деп эситиле
Аьр инсанга-муслимге.

* * *

Шуькир болсын Кудайга,
Оьмир берген ногайга,
Оьтпек берген, туз берген,
Халк арада юз берген.

* * *

Йырла, кардаш, язлык келер,
Йырлап яша, кыйналма.
Кудай бизге наьсип берер,
Тузлам берер. Иншалла.

* * *

Ямгыр явса зая болар,
Аслыгыньды уьйип кал.
Кетип калса, оькинерсинъ,
Карагезди суьйип кал.

Йолынъ болсын, ювыгым!

Колынъ берекетке толсын,
Бажарылсын куллыгынъ.
Йолга шыксанъ, йолынъ болсын,
Йолынъ болсын, ювыгым.

Коьрис куьнди билмеймиз биз,
Атлы шыксанъ, яявлы,
Ак юректен тилеймиз биз,
Йолынъ болсын, аявлым.

Алаягынъ-сатаягынъ,
Каьмпетинъмен калашынъ,
Колынъда асатаягынъ,
Йолынъ болсын, кардашым.

Яздын-кыстын сезбейсинъ сен
Иссилигин, сувыгын,
Дунья кезип безбейсинъ сен,
Йолынъ болсын, ювыгым.

Берекетке колынъ толсын,
Бажарылсын куллыгынъ.
Йолга шыксанъ йолынъ болсын,
Йолынъ болсын, ювыгым!

Алгасанъыз, ювыклар!

Шешекейдин оьмиридей
Бизим оьмир кыска ды.
Аьрекетке берекет деп,
Заман бизди кыстайды.

Алгасанъыз, ювыкларым,
Аьре-ваьре, тез-тез-тез,
Кеткен заман кайтпас бизге,
Картка коьп зат керекпес.

Буьгуьн суьйип калынъыз,
Кара коьзди, коьк коьзди,
Заманыман айтыньыз сиз
Сылувларга коьп соьзди.

Тартып белин ысланъыз
Майысаган кызлардын,
Сувык елден тысланъыз,
Сорап – неге кызардынъ?

* * *

Суьрингенди суьйинтпейди
Алтын,акша, паьлени,
Онъар инсан болса онынъ
Хатын яктан таьлени.

* * *

Кылышынъ кында болсын, тень,
Оннан артык ер болмас.
Кылышларды кылык пан енъ,
Сеннен артык эр болмас.

* * *

Сен де аьрув, мен де аьрув,
Экевмиз де биз аьрув.
Мен сени суьйген шакы,
Сен суьймейсинъ, Кызарув.

* * *

Бизге де бир куьн тувар,
Бир куьн тувар бизге де.
Арманларга толар тувар,
Бишен оьсер тизгедей.

Тоьгерек як ярык болар,
Куьнбатар ман куьнтувар,
Кыбла, сырт ашык болар,
Ногайларга куьн тувар.

* * *

Ас та болар, кас та болар
Бизим акамызда да,
Сонь соьйлер аста олар
Бизим акымызда да.

* * *

Мекенлери ак, шарлаклы,
Аьдемлери яргаклы.
Авасы ман сувы таза,
Берекетли Ыргаклы.

* * *

Коьмек этши, Кудайым,
Наьсибимди кувмайым,
Суьйгенимди йолыгып,
Яшав бойы кувнайым.

* * *

Кылык, нызам кайдан билсин
Ногайымнынъ баласы,
Кылыксыз, кутсыз болсалар
Атасы ман анасы

* * *

Таза болсын ниетимиз,
Алал болсын асымыз.
Бир заттан да кайгырмайык,
Туьйилмесин касымыз.

* * *

Тувган элди умытып, сиз
Ят ерлерде калманъыз.
Кафирлермен катнасып, сиз
Кафир болып калманъыз

* * *

Заман етер, мен де бир куьн
Май шырактай соьнермен.
Тек соьнгеншей йырларман мен
Кудай берген оьнермен.

* * *

Элжирейди, илжирейди
Бав ишинде курегенъ.
Силекейин симирейди
Бу емисти коьреген.

* * *

Даьмеки тарта, шагыр ише,
Юзине намыс битпеген,
Акылдан ярты, бетсиз бише,
Болмас пислик ол этпеген.

* * *

Айланганда комыз шалып йырлайман,
Коьнъилимди йыбантаман сарынман.
Энген инсан яшамага, аньлайман,
Ян яраткан, яны суьйген яры ман.

2009 г.

* * *

Алим болган, аким болган
Ети атанънынъ кайсысы –
Деп оьстире ногай тоьлинъ,
Белден сынып, майысып.

Сога коьре косылмайды
Элде аьлим, аькимлер.
Коьбееди, басылмайды
Яман оттай аькимлер.

* * *

Наьспис ногай буьлип юри,
Куьлип юри куьн сайын.
Намысы бар йылап юри.
Мен де неге кувнайым.

* * *

Кудайды эсленъиз соьли,
Аллах буйыртса денъиз.
Ога бойсын тири-оьли,
От ялыны, ел, тенъиз.

* * *

Бисмилля деп бирде айтпас,
Уялтып айттырмаса,
Мыйкурт динге бирде кайтпас,
Кылышпан кайттырмаса.

* * *

Ай, кардашыш, турма калгып,
Калдыр яман диванды.
Зекет берип, намаз кылып,
Иманлы бол, иманлы.

* * *

Бизден коркып тыгылма, кыз,
Бизден сага йок зарар.
Муслим инсан тувылма биз,
Сизге аданас болар.

* * *

Куьннен куьнге коьп болады
Бойдак юрген хатынлар.
Намыс йойып, эсин сасып,
Байсыз бала тапканлар.

* * *

Кайдай кызлар бар эдилер,
Коьнъилимди коьтерткен,
Яс яныма яр эдилер,
Ийгиликти коьрсеткен.

Кайдай коьзел хатынлар ды,
Коьзлеримди суьйинткен,
Кысып алып кушаклайган,
Йибермейген уьйиннен.

* * *

Дуныяда коьп зат бар ды,
Биз коьрмеген, аданас.
Тек коьп юрген, коьп коьрген,
Амал тавып алданмас.

* * *

Айтпадынъ не, айттынъ не, дос,
Уьйкенине, ясына,
Анъламай сол, (соьзинъ бос)
Келмей турып басына.

* * *

Нар камыстай наьзик белинъ
Сукландыра коьргенди.
Берекетли, кутлы элинъ,
Сендей сылув эндирген.

* * *

Суьйип алар ол, кушаклап,
Яланъ шаирлер тоьси.
Калмас ерде, иншаАллах,
Куруптурсыннынъ соьзи.

* * *

Аьр-бир соьзи - асыл, алтын,
Аршав тувыл, ез тувыл.
Ондай шаир - эр я хатын
Туваягы тез тувыл.

* * *

Берекетти тасламанъыз,
Калганынъ – куска, малга.
Оьтпектин бир кесегине
Нешевлер бар заьр калган.

* * *

Ашамайман, сув иштим,
Азаялмайман,
Йырларга толы ишим,
Язаялмайман.

* * *

Коьнъилинъ кайдай, ювыгым,
Савлык кайдай, кайдай ден?
Шашынъ сары, коьзинъ коькшил,
Мысылманма сен, аьдем?

* * *

Аким, аьлим болсакта, дос,
Бизди мактаяклар йок.
Мактав кайда, эби болса,
Бизди таптаяклар коьп.

* * *

Дос болама асылсыздан,
Дос деп ога ким айтар.
Досын тувыл, дослыкты ол
Бир саткан – тагы сатар.

* * *

Кораздынъ йырын суьемен,
Ярты кеше, танъ шакта,
Сол вакытта уьй коьремен,
От ялынды ошакта.

* * *

Бир инсанлар ыхтыярсыз
Этик пен минген тоьрге.
Сондай бетсиз эм сыярсыз
Яманларга ким тоьре?

Я буду твой

Кардаш[1]

У народа речь богата,
В слове жизни – ум седин,
В слове гнева – ночь агата,
В слове радости – рубин.

И нередко так бывает,
Что за слово жизнь отдашь.
С детских лет ногаец знает
Слово близости – кардаш.

Слово это – символ братства,
Прочной близости людей,
В нем – мужское постоянство,
И доверие друзей.

У народа речь богата,
В слове предков корень наш.
Зов сестры, поддержка брата
В слове верности – кардаш.

[1] *Кардаш* – родственник, друг, близкий человек.(ног.)

Аманат

У ногайцев есть обычай:
Покидая край родной,
Аманат оставить другу,
Как души наказ святой.

Тот обычай неизменен,
Чести долг он – аманат.
Я его закону верен,
С ним в душе покой и лад.

У меня друзей немного,
Мало близких по крови.
Я тебя, моя святыня,
Доверяю лишь любви.

Той, что светится надеждой
В глубине твоих очей.
Аманат – любви. Тебя я
Поручаю только ей.

Талисман

Помню, в детстве мать зашила
Мне в сорочку талисман,
Чтоб несчастье обходило,
И не сглазил злой душман.

Дабы рос красивым, сильным
Ее жизни светлый дар,
Как герой легенд былинный
Славный витязь Карайдар.

О наивность материнства –
Талисман любви святой,
Через годы и пространства
Я пронес тебя с собой.

Да, не все твои надежды
Оправдать я в жизни смог,
Но храню в душе как прежде,
Мир твоих забот, тревог.

Вновь прошу я мать как в детстве,
Ласку мне свою яви:
Сохрани меня от бедствий
Колдовством своей любви.

Вороной

Рвется с привязи мой конь степной
И призывно ржет, неутомим.
Бьет копытом землю вороной,
В лунках черная земля под ним.

Кровь играет! Степь зовет коня,
Он не хочет больше ждать меня.
Он не ржет – кричит. И в крике – гнев.
Он постромки рвет: умчусь, вскипев.

Оседлал я нынче ураган
И скачу на нем, от счастья пьян!
Степь огромна. Жизнь, как даль, светла,
Карагер мой – черная стрела!

Гостю

Входи в мой дом, кунак, спокойно,
Что ж на пороге ты стоишь?
Ты для меня мой гость достойный,
Кто б ни был – старец иль малыш.

Тебе всегда здесь будут рады,
Хочу я от души сказать,
Известно – высшей нет награды:
У нас в степи гостей принять.

Ввести их в дом, раскрыв объятья,
Друзей с равнин и с синих гор.
В саду столы накроют братья
И подготовят быстро тор[2].

Пусть юн наш гость, в поре расцвета,
Как дерево в лучах зари,
Ему навстречу для привета
Поднимется седой старик.

И я, отцов заветам верный,
Храня обычай древний сей,
Спешу всегда в надежде первым
Успеть приветствовать гостей.

---

[2] *Тор* – почетное место(ног.)

Я – тамада средь вас, внимайте,
Друзьям свой адресую тост:
Пришедших с радостью встречайте,
Гость – это радость, радость – гость.

Я буду твой

Пусть враги нас разлучили,
Буду спорить я с судьбой,
Через годы, через мили
Все равно я буду твой.

Не закрыть душе дорогу.
Гордой, сильной, волевой.
Вновь раздастся у порога:
Все равно я буду твой.

Я пройду, круша преграды,
Путь я знаю точно свой,
Мне любовь твоя – награда –
Все равно я буду твой.

Если вдруг, уйдя из жизни,
Стану неба синевой,
Над тобой, лучами брызнув,
Я, как солнце, буду твой.

Цветок на мостовой

Цветок на гранитной лежит мостовой,
Он сорван и брошен небрежной рукой.
Кому-то минутной отрадой он был,
Но быстро сорвавший его позабыл.

Смотрю на цветок я с грустью и болью,
Невольно сравнив его с первой любовью.
Которой бездумно играли порой,
Собою довольны и рады игрой.

Но годы прошли, мудрее мы стали,
С любовью, как жизнью, шутить перестали.
И первые шрамы на сердце легли,
Один из которых – цветок тот в пыли.

Расставание

Расставались навсегда мы,
Песню грусти пел поток.
В волны речки со слезами
Опустила ты платок.

Долго падал он на волны,
Белоснежный, дорогой.
Означая, что должны мы
Каждый выбрать путь другой.

Тот, кто любит, кто жалеет,
Заверяет сам волну,
Что любовь, всю жизнь лелея,
Сохранит в душе одну.

Но когда возврата нету,
И пора мосты сжигать,
Так положено -- по свету
Все, что было, отправлять.

Расставались и расстались,
Песню грусти пел поток.
Без любви с тобой остались.
Разделил нас твой платок.

Ожерелье любви

Ты своим ожерельем – ну прямо беда! –
Не нахвалишься, им несказанно горда.
Украшает его золотистый алмаз,
На груди его носишь ты всем напоказ.

Кто тебя ожерельем таким одарил?
И какие слова он в тот день говорил?
Да, подарок сей ярок... Но знаешь ли ты,
Что не стоит он вовсе твоей красоты!

Дорогая, прими мой искренний дар –
И в груди твоей вспыхнет, займется пожар,
Только это ожерелье с груди сорви:
Я дарю тебе песнь «Ожерелье любви»

Где ты?

Знаю я – вернешься ты
Осенью иль летом,
Потому что без меня
Жить не сможешь где-то.

Потому что под дождем
Плачущие ветки
Спросят голосом моим:
Милая, о где ты?

Потому, что в час весны,
Радостный и светлый
Сокол молвит за меня:
Милая, о где ты?

Чередой идут в судьбе
Радости и беды.
Зов летит над всей землей:
Милая, о где ты?

Знаю я – вернешься ты
Осенью иль летом.
Потому что без меня
Жить не сможешь где-то.

Азизим

Птицей память встрепенулась,
Синий вечер, звездный дым.
Ты к груди моей прильнула,
Повторяя: азизим[3]

Азизим...Тепло мне стало,
Словно вновь стоишь вблизи.
Помнишь, ты мне обещала
Я приеду, азизим.

Я разлукой долгой маюсь,
Пролетело много зим.
Я любовь вернуть пытаюсь,
Повторяя: азизим...

Память крыльями взмахнула,
Мы с тобой по льду скользим.
Ты, прикрыв глаза, вздохнула,
И шепнула: азизим...

Утренней узрив порою,
Усажу тебя я в «зим».
Увезу тебя с собою.
Прямо к счастью, азизим!

---

[3] *Азизим* – дорогой, желанный(ног.)

Домбра

На стене, почетном месте
Много лет висит домбра.
В день торжеств, когда мы вместе.
Нам звучит ее игра.

И сегодня, в праздник мая
Песни пел седой ашуг,
Со стены домбру снимая,
Собирая близких в круг.

Пел акын о днях прошедших,
Пел о юности своей,
О глазах ногаек нежных.
О красе родных степей.

Пел о том, как кочевали
Юрты в степь из года в год,
Стал подобен крепкой стали
Сильный духом мой народ.

Благодать в аулах древних.
В каждом доме и семье.
И обрел народ-кочевник
Мир и счастье на земле.

Ах, Щедрины!

Многим, я знаю, снится
Угол седой старины.
Казачьи две станицы
Щедрины…

Там безмятежное детство,
Юность, счастливые дни.
Там мы бываем редко,
Щедрины…

Терек за близким валом,
К Каспию катится рядом.
Чьи здесь корни, истоки,
Кому они придают стойкость?

Там затянулись бы вновь
Многие раны души.
Ах, Щедрины! Дружба, любовь,
Ландыши и …

* * *

Тереземе карай турган ялгыз терек,
Мекениме ушып кирген коьгершин.
Баьриси де сени эске саладылар,
Сени эске саладылар. Не уьшин?

* * *

Саарлы болып калдым мен
Сага йолыкканнан сонъ,
Терен ойга коьмилген
Тегенек агашлыктай.
Коьрмеймен йолыгатаган
Яшавдынъ бир туьслигин,
Дуныя мага яйылган
Оьрнекли тастарлыктай.

* * *

Эркеленип ел эседи шоьллигимде,
Ел эседи ер уьстине ябысып.
Бир янтайган,
бир туьзелген боьригоьздинъ
Эситиле занъырайган тавысы.

Иншалла

Наш союз, друзья, да будет
Крепок, прочен как скала.
И с годами да прибудет
Наше счастье. Иншалла!

Честных в мыслях и поступках,
От велика до мала
С каждым годом рядом с нами
Да прибудет. Иншалла!

На удачу жил надеясь,
Ах, была, брат, не была.
Но с годами остепеняясь,
Часто молвлю: Иншалла!

Я стихами спешу сказать.
Да пребудут, Иншалла,
С вами мир и благодать,
Хлеб и чая пиала.

Степь – колыбель моя

Вижу маки красивые, алые,
В бриллиантах алмазных рос.
Вот для них в степи – колыбели малой
В сердце юном любовь я принес.

Дорог запах полынный и горький,
Память предков моих дорога.
Их любовь для друзей полной меркой,
Их презренье я взял для врага.

И прильнувши к груди материнской, щедрой,
Просветленною молвлю душой:
Сердцем и разумом сын я твой верный,
Я навеки останусь с тобой!

Тамада

Беззаботная юности доля –
Именины, игра, бабатой…
Беспристрастных друзей моих воля
Объявила меня тамадой.

Я традиций отцов не нарушу,
Осторожно держа пиалу,
Тост скажу вам, открою душу –
Счастью быть, друзья, быть добру.

Как красивы мы были, как красивы,
Юн и я, да и ты молода.
Тост за вас и за нас за счастливых
Скажет вам от души тамада.

Поднимая за юных бокалы
И за тех, чья седа борода,
Не терять душ тепла и накала
Пожелаю им я - тамада.

На крутом берегу

На крутом каспийском берегу
Нашей встречи радостное лето.
В памяти надежно берегу
Облик твой, прекрасная Джульетта.

Ах, какие годы нашей юности
Белоснежной чайкой улетели.
Без забот, печали и без грусти
Радовались, плакали и пели.

В белой пене берега все Каспия.
Над туманом древний Тарки-тау.
Где же скрылась молодость прекрасная,
На вершинах или в парках ты, ау!

Верный друг, подруга черноокая,
Вновь вернитесь вы в Махачкалу.
Как и раньше, бьет волна высокая
В нашу с вами дальнюю скалу.

Мой мальчик, знай…

сыну Асхаду

Мой мальчик, знай: в жестоком этом мире
Не все такие добрые, как ты.
По джунглям жизни рыщут люди-звери
И прочие двуногие скоты.

Есть зло и зависть, подлость и коварство,
Не зря гласит народная молва:
И верный конь об нору спотыкается,
И рушит жизнь неверная жена.

Удары жизни, испытанья, дилеммы
Мужчина должен встретить по-мужски.
И устояв, обязан он проблемы
Решать по совести и по-людски.

С Новым годом!

Белый снег накрыл поля
Белым одеялом.
Белизна в душе моей
Грустной и усталой.

Но скажу вам голосом
Радостным и ровным:
С Новым годом вас, друзья,
С новым счастьем, с новым …

Всех спешу я пригласить
К новогодней ели.
Счастья, мира и добра
Достижения цели!

* * *

В новогоднюю звездную ночь
по Ногайской равнине,
Что хранит в своей памяти
войны, мир, мор и джут,

Молодые, счастливые.
в необычно прекрасную пору,
Торопились с любимой
в свой укромный и тайный приют.

Мира вам!

Путник добрый ранним утром
Пожелает мира нам:
Ас-салам алейкум, мудрый! -
Ва - алейкум ас-салам!

И вдохнув широкой грудью,
Поспешу промолвить сам:
Ас-салам алейкум, люди! -
Ва - алейкум ас-салам!

По уму ценить, не платью,
Мы советуем друзьям.
Ас-салам алейкум, братья! –
Ва - алейкум ас-салам!

Тишина, покой на свете,
Смех счастливый здесь и там.
Ас – салам алейкум, дети! –
Ва – алейкум ас – салам!

И счастья вам, муслимы!

Пророк Мухаммад (мир ему
И милость от Всевышнего)
Учил муслимов мирно жить.
Не брать чужого, лишнего.

Пророк Мухаммад (мир ему
И милость от Аллаха)
Учил муслимов за Иман
Вести борьбу без страха.

Пророк Мухаммад (мир ему
И милость Милосердного)
Учил делить добро с любым,
Не обделяя бедного.

Священны правила Его,
А жизнь прекрасна с ними.
Носите их всю жизнь в душе.
И счастья вам, муслимы!

Январь 2005 года

* * *

Для чего живут поэты,
Для какой великой цели,
О любви коль не писали,
О друзьях своих не пели?

* * *

Не дано человеку
быть провидцем-пророком,
Много было друзей
в ранней юности с нами.
И не ведали мы,
кто охвачен пороком
Черной зависти,
прячет в рукаве гладкий камень.

2002 год.

* * *

В прошлое возврата нет,
прошлое промчалось мимо,
В череде ушедших дней
растерял я жар и пыл.

Только почему же тянет
страстно и неумолимо
В те края и те места,
где когда-то счастлив был?

Ах, Анапа – городок!

Ах. Анапа – городок,
Редкие туманы,
За курортный краткий срок
Яркие романы.

Ах, Анапа – городок,
Милая провинция.
За курортный праздный срок
Вновь успел влюбиться я.

Ах, Анапа – городок,
Древняя Горгиппия,
Из твоих чудесных вин,
Грешен, каюсь. Выпил я.

Уезжая кто на север,
Кто на запад, юг, восток,
Мы еще вернемся, верю,
В этот милый городок.

Август 2002 года.

* * *

Тесен мир как муравейник,
Люди словно муравьи.
Кто-то ищет телогрейку,
Кто-то славы, кто – любви.

* * *

Знают люди испокон веков
Время мудрость эту крепит.
Понимает мать без слов
Детский плач и детский лепет.

* * *

В строгости вы нас растили,
Жизнь взяла свое, а нам.
Многим мы сердца разбили,
Многие разбили нам.

* * *

На любого тупого чиновника
Не шуми, поэт, не сердись, не кричи.
Он один из тьмы, подобных себе,
А ты один – на тысячи.

* * *

Ты молчишь, и я молчу,
И влюбленный мир молчит ...
Хрустнула в ночном саду
Ветка старой алычи.

* * *

Они не мэтры поэзии,
Лишь бледные тени.
Но каждый из них мнит и грезит –
Непризнанный гений.

* * *

На милый голос откликаясь,
В душе вдруг пробудилась скрипка.
Напомнив лишний раз, что нами
Была допущена ошибка.

* * *

Мне плечи режет груз котомки.
Спроси меня, ропщу ли я,
Пусть как поэта чтят потомки,
Не многое прошу ли я?

* * *

Да, известен в истории
наш славный народ,
Тем безмерно
довольны мы и горды.

Мы по праву
потомки батыров-воинов
Знаменитой
древней Ногайской Орды.

* * *

Сын степей, смотрю я с интересом
На Кубань, ревущую в низине.
Громок колокольный звук в Черкесске,
Но не слышен голос муэдзина.

2000 г.

* * *

Он носил высокое званье друга,
Был по праву средь многих первый.
Но отныне он вычеркнут из круга,
С резолюцией строгой «неверный»

* * *

Ах, идя по жизни вместе,
Не терпели фальши мы.
И о совести, о чести
Вспоминали чаще мы.

* * *

Сколько бы ни было детей,
Всех спешит мать приютить.
Ведь она была и будет
У начала их пути

* * *

Может быть, не прав я был,
не знаю, в нашем ссоре давнем,
Ты о нем уже, возможно,
позабыть смогла, сумела.
Маки отцвели, и ветер
лепестки несет на камни.
Узник памяти – по кругу
все брожу я то и дело.

Садака[4]

Аргамак во время скачки
Да не скинет седока.
Пожелайте же удачи
И подайте садака

И на свадебном пиру вас
Пусть не свалит с ног «рака»
Пейте, братия, чай и квас,
И раздайте садака.

Кем бы не был, на другого
Не глядите свысока.
Да не будет в душах много
Зла – несите садака.

Дети наши все прекрасны,
Рада мать и рад «ака»
За здоровье их, за счастье
Не жалейте садака.

Небо мирное над нами,
Словно вата облака.
Да не будет бурь, цунами,
Подаем мы садака.

---

[4] *Садака* – милостыня, пожертвование.

Карие глаза

Черноглазых восхвалял дам,
Синеглазых пел я дев,
Но сейчас скажу, друзья, вам –
Кареглазка краше всех.

Кареглазка, кареглазка,
Ты мечта моя и сказка,
Ты любовь моя и ласка,
Кареглазка!

Я горжусь и вдохновляюсь
Музою своей ногайской.
Эту песню напеваю,
Восхищаясь кареглазкой.

Нет в очах морозных льдинок,
Мрака ночи нету в них.
И в отличье от ундинок
Доброта сияет в них.

Виноград любой окраски
Дарит щедрая лоза.
Мир, покой, любовь и счастье
Дарят карие глаза.

Рукопись

(новая)

* * *

Что причиной неприятия,
Рожи наши иль «луи»,
Почему всю жизнь поэты
Вне обоймы и струи?

* * *

Блажен, кто верует, друзья,
В Аллаха и в Ислам.
А все иное – суета,
Остатки или «спам».

* * *

Нет уважения
Жалким типам,
Чья жизнь и творения
Фальшь и «липа».

* * *

Ничто
не дается само по себе,
Пусть ты
самый умный
и ловкий.
И жертвовать
Многим должны
все в судьбе,
Бесплатен
лишь сыр
в мышеловке.

Каждый по-своему…

Каждый по-своему
сходит с ума,
Каждый
И всякий по-своему.
Многих ожидает
тюрьма и сума,
И по заслугам,
по-моему.

Тех, кто не верит
Ни в Бога, ни в черта,
А лишь
в «золотого тельца.
Убийце, грабителю –
тюрьма и решетка,
Лучшее место
для подлеца.

* * *

Нес с собой не крохи я,
На столе арбузы, дыни.
Косово – Метохия
Мусульманские святины.

* * *

Помолимся, не до утех,
Иллахи иль Иллаха –
Во имя и во славу тех,
Кто верует в Аллаха.

Без лишних слов и без затей
Свершая свой намаз,
Помолимся и мы за тех,
Кто молится за нас

* * *

Старая, страшная, словно из ночи,
Бабушка, бабка, тетей и эней.
Зуб на меня единственный точит,
Мол, не женился когда-то на ней.

Наши отношения – затмение,
Ходит старуха древняя с клюкой.
И до сих пор живу в недоумении,
Как мог делить я ложе с гадюкой

* * *

Я никого
не хаю, не ругаю,
Покой душе
несет полынь душистая,
Лишь жаль,
что ты теперь совсем другая,
Не белая,
как раньше, не пушистая.

* * *

Коль в этот час необходимо
Кому-то слово доброе,
Пусть песнь моя придаст им силы
И настроенье бодрое.

* * *

Ах, распускаются
в степи цветы
и зеленеют кроны,
Нас миллиарды
на планете сей
и миллионы.
Но разные
между собою все,
как пальцы на руке,
И рады
тюбетейкам мы.
не всем носить короны.

* * *

Ушли друзья в расцвете лет,
И тот ушел и этот.
Уйдем и мы, ведь вечных нет
На этом бренном свете.

Прощения, не путь из роз,
Просите милости Аллаха,
Оставить этот свет без слез,
Уйти без боли и без страха.

Но будут степь, ювсан-трава,
И звезды, небо, облака,
Поэтов мудрые слова,
Дающих щедрая рука.

* * *

В спокойном и стабильном мире нашем
И в нашем обществе, друзья, и вашем
За верность, доброту к любимым
Пусть будут счастливы мумины!

* * *

Благословенны эти годы и дни,
Время нашей страстной великой любви.
Объединив в одно детали, штрихи,
Напишут о нас картины и стихи.

* * *

По пояс или по колени
Сидя в навозе и помете,
О вечности или о тлене
Не многое, друзья, поймете.

* * *

Племя новое, отважное –
Рем, Рамис и Римиля,
Новый день и дело важное
Начинайте с «Бисмилля»

* * *

Мы – люди мирные,
полны добра и ласки,
Мне жаль того,
кто этого не знает.
Еще горжусь я тем,
что мой язык
ногайский.
Народ мой
добронравный
достойно представляет.

* * *

С трибун высоких
речь звучит другая,
Но нам она не радует сердца.
Мы говорим на языке Нугая –
Воителя, строителя, творца.

* * *

Немало женщин в наши дни
Тупых, упрямых как ослы.
Их трудно называть людьми,
Они скорее «албаслы»

***

Просить Аллаха, всем просить,
Пусть выпадет и нам и вам
С достойной женщиной прожить,
А не с блудницей или «вамп»

* * *

Сажусь за стол писать стихи
На тему вечную – добро,
И слышу голос вдруг жены:
Подай помойное ведро!

* * *

Я знал красавицу одну,
Мы звали все ее Марье,
Она была мила, прелестна
В нарядах ярких и в старье.

Но говорили – без нарядов,
Ее фигуркою точеной
Один писатель восхищался,
В восторге был другой ученый.

К.У.М

* * *

Вновь в мечтах я, спешу в полет,
Скрип и стон пера в тиши.
Со стихами, авось, придет
Утешенье для души.

* * *

Ничему не завидуйте,
К славе, злату или дому.
Зависть, словно червь голодный,
душу изгрызет любому.

* * *

Не возраст наш по дамам бегать
С воспламененными глазами.
Им, дамам, больше надо это,
Пускай побегают за нами,

* * *

Простите, я был недоступен
Для вас вчера, мои друзья,
Все это время неотступно
Со мной была любовь моя.

* * *

В жизни есть и грязь и плесень,
И роса на алых розах.
Иногда и яд полезен
В малых дозах.

* * *

Повторяя вновь и снова,
Я хочу сказать для вас –
Делом вам друзья и словом
Да помогут в трудный час.

* * *

Как часто порою
девчушки и женщины,
Ума у которых
не было и нет,
Бездумно спешат
мотыльками беспечными
На яркий и жаркий
губительный свет.

* * *

Будет день – и будет хлеб,
Мудрые слова.
Чашку риса и соли мне б,
Не шербет и не халва.

* * *

Навещая последний ваш дом,
Поминаем мы вас.
Пусть когда и мы уйдем,
Не забудут и нас.

* * *

К чему нам друг коварный, подлый,
И хитрый, как голодный лис.
Общенье с ним в любые годы,
Не слишком благородный риск.

Он в сытости забудет время,
Когда с трудом сводил концы.
Добра не помнит это племя,
Манкурты были их отцы.

* * *

Настанет срок, и скоро
Прервется жизни нить.
На все Аллаха воля,
Пока дано нам жить.

* * *

Наш срок прощанья так ли важен,
Уйдем мы к ночи иль к утру.
Ах, кто, возможно, вслед мне скажет:
Прощай, поэт! Прости, Куру!

* * *

Погасло пламя, и зола
Остыла в печке.
Итоги подводить пора,
Как время быстротечно!

Оьрлеп барувшылардан

Соьйтип айтпага болады ногай шаьйири Куруптурсын Мамбетов акында. Соьз онынъ ногай поэзиясына этип келеятырган косымлары акында. Куруптурсын оьзининъ ятлавларын ногай эм орыс тиллеринде язады эм аьр шыккан китаьби окувшылар арасында разылык тувдырады.Кыйынлы болган шаьйир кесписин ол эртеден баслаган. 30 йылдан артык заман поэзия ман каьр шегуьви босына кетпеген. Аьлиги заманда шаьйир «Йырла, меним домбырам», «Иншалла», «Йыр яздым йырламага», «Тамара», Ийгилик салкымлар» деген поэтикалык йыйынтыклардынъ авторы. 2010-ншы йыл Куруптурсын Мамбетов Россия язувшылар союзынынъ члени этип алынды.

Куруптурсын Мамбетов 1951-нши йыл январь айында Шешен Республикасынынъ Шелков районынынъ Каршыга авылында туврган. 1969-ншы йыл Старогладовка авылындагы орта школасын битирген. 1970–1975-нши йылларда Дагыстан оькимет педагогикалык институтынынъ филология факультетинде окыган.

Туьрли-туьрли йылларда Грозный каласында, сонъ Дагыстаннынъ Кызлар, Тарумовка районларындагы школаларда эм протехучилищеде окытувшы болып ислеген. Айтып озайык, шаьйир оьзин журналистикада да

коьрсеткен. Олай деп айтувымыз, Грозный каласындагы Гостелерадиокомитетинде ногай тилинде соьйлесуьвлер ашып, бир неше йыл узагында ислеп келген. Эм сол йыллар ишинде республикадынъ коьплеген районларында болган. Ямагат яшавын уьйренген. Сонъында сол сулып ога аьлемет аьруьв ятлавлар, поэмалар язбага амал берген. Соннан себеп онынъ язганлары халк яшавыннан алынганы сезилмей болмайды. Сол себептен окувшылар суьйип окып келедилер демеге боламыз.

Шаьйирдинъ ятлавлары, очерклери эм баскалай материаллары Дагыстанда, Шешен республикасында, Ставрополь крайында, Карашай-Шеркеш республикасында баспаланатаган газеталарда, журналларда, альманахларда баспаланадылар. Радиодан бериледилер. Онынъ ятлавларына ногай композиторлары заьлим кесек йырлар язганлар эм оларды белгили йыравларымыз йырлап келедилер.

Журналист эсабында Куруптурсын Мамбетов «Шоьлянъ ылыклары» газетасынынъ редакторы. Нефтекумск каласында шыгатаган «Восход» газетасынынъ корпунктынынъ етекшиси болады.

Шаьйир оьзининъ произведениелеринде яшавдынъ туьрли якларын суьвретлеп коьрсетеди. Айтпага, аьдемлердинъ катнаслыгы, шоьл ерининъ ис суьер аьдемлери, табиат, онынъ яшавшыларынынъ ымтылысы, суьйим, дослык эм татымлык. Кайсы темага язса да, автор оьзининъ ятлавларында не зат айтпага суьетаганын аьруьв этип ашыкландырмай болмайды:

Ишимнен йылы мага,
Йок себеп йыламага.
Коьнъилим ярык болганга,
Йыр яздым йырламага.
Алгасайды дос эм сылув
Йырыма косылмага.

Аьдемнинъ оьзининъ бир аявлап суьетаган ошагы,муьйиси бар.Эм ол онынъ авылы-тувган ери, бесикте яткан ошагы, бисмилла деп, аягын алган муьйиси. Аьне сол зат акында шаьйир де айтпай болмайды:

Коьнъил неге бузылады,
Юрек неге тамшыга.
Алдымызда коьринеди
Ак юртымыз Каршыга.
Ах, Каршыгам, Каршыга-юрт,
Бала шагым, яс шагым.
Оьтпек салып,от ягып,
Казан аскан ошагым!

Шаьйир бир куьп ятлавларын ногай авлагына, онынъ айванларына, кусларына да багыслаган. Ногайымыз оьмир бойы ат пан байланыслы яшавын оьткерген. Эм онынъ келпетин шаьйирдинъ «Карагер» деген ятлавында да сезбей болмаймыз:

– Баганага байлы турган,
Кисинейди карагер.
Туягы ман тез-тез урган
Куйы болды кара ер.

Босаттым мен карагерди,
Босагадан атылып.
Бослык суьйген юрегимди
Ат козгады ымтылып.

Куруптурсын Мамбетов суьйим акында да аз язбаган. Ол да белгили. Суьйимсиз дуныяда яшав йок. Шынты суьйим,алал суьйим аьр бир аьдемди яшамага, аьрекет этпеге ымтылыслы этеди. Кайбир заманда аьдем алал суьйимин тавып болмайды яде туьзеалмайды. Аьне сондай ымтылысты «Ойнадынъ сен...» деген ятлавында сеземиз:

Енъил ой ман
Анъламадынъ теренин,
Ярамды сен
Коьп шукыдынъ, коймадынъ.
Колынъдагы
Ойыншыктай, наьсиппен
Ойнадынъ сен,
Ойнадынъ сен, ойнадынъ...

Ногай литературасында Куруптурсын Мамбетов оьрлеп барувшылардан. Солай болганда поэзия йолында ога бийиклевлер сагынамыз!

А.КУЛТАЕВ, ***шаьйир.***

ИШИНДЕГИЛЕР:

Йыр яздым йырламага............................. 5

Алал бизим асымыз..113

Я буду твой...186

100=

Куруптурсун Утешевич Мамбетов

ДЫХАНИЕ ЗЕМЛИ

Редактор *А.Култаев*
Художник *Р. Джамамедов*
Художественный редактор *М. Левченко*
Технический редактор *В. Гаджиева*
Корректор *С.Култаева*

Подписано в печать 02.08.2012.
Формат $70x90^{1}/_{32}$. Бумага офсетная.
Гарнитура «Times New Roman».
Печать офсетная.
Усл. печ. л. 8,8. Уч.-изд. л. 5,35.
Тираж 300 экз. Заказ № 22.
Цена свободная.

ГАУ «Дагестанское книжное издательство»
Комитета по печати и массовым коммуникациям РД
367025, Махачкала, ул. Пушкина, 6

Сверстано и отпечатано в типографии
ООО «Асмин Принт»
390029, г. Рязань, ул. Чкалова, 19

Ах, Щедрины!

Многим, я знаю, снится
Угол седой старины.
Казачьи две станицы
Щедрины…

Там безмятежное детство,
Юность, счастливые дни.
Там мы бываем редко,
Щедрины…

Терек за близким валом,
К Каспию катится рядом.
Чьи здесь корни, истоки,
Кому они придают стойкость?

Там затянулись бы вновь
Многие раны души.
Ах, Щедрины! Дружба, любовь,
Ландыши и …